دىنىمىز ئىسلام، مىللىتىمىز تۈرك، ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستان

شرقي توركستان ياشلرى

ئايلىق سىياسىي گېزىت (ھەقسىز)

1993- يىل 11- ئاي (6- سان)

AYLIK SIYASI GAZETE

Doğu Türkistan Gençleri

شەرقىي تۈركىستان جۇمھۇرىيەتلىرى ئىستانبۇلدا خاتىرىلەندى

ئۆز خەۋىرىمىز: 11- ئاينىڭ 13- كۈنى، تۈركىيەنىڭ ئىستانبۇل شەھىرىدە، 1933- يىلى قەشقەردە قۇرۇلغان «شەرقىي تۈركىستان ئىسلام جۇمھۇرىيىتى» نىڭ 60 يىللىقى داغدۇغىلۇق خاتىرىلەندى. (3- بەتتە)

ئارسلان ئالپ تېكىن

مۇھەممەت رىزا بېكىن

مەمتىمىن ھەزرەت

سۇلتان ماخمۇت

شەرقىي تۈركىستان - تىبەت - ئىچكى موڭغولىيە بىرلەشمە يىغىنى ميۇنخېندا غەلىبىلىك ئېچىلدى

ئۆز خەۋىرىمىز: مۇشۇ ئاينىڭ 20- ۋە 21- كۈنلىرى گېرمانىيىنىڭ ميۇنخېن شەھىرىدە، «شەرقىي تۈركىستان - تىبەت - ئىچكى موڭغولىيە خەلقلىرى بىرلەشمە كومىتېتى» نىڭ 4- قېتىملىق يىغىنى ئېچىلدى.

بۇ قېتىمقى يىغىننىڭ مەقسىتى، 3 تەرەپ خەلقلىرىنىڭ چىن مۇستەملىكىچىلىرىگە قارشى ئېلىپ بېرىۋاتقان كۈرەشلىرىنى يەنىمۇ كۈچەيتىش، دۇنيا ئىنسان ھەقلىرى باياننامىسىنىڭ روھى بويىچە، ئۆزلىرىنىڭ كەلگۈسى ئىستانىنى ھەق - ھوقۇقلىرىنى قوغداش ۋە مىللىي مۇستەقىللىق قەدىمىنى تېزلىتىشتىن ئىبارەت.

دەڭ شاۋپىڭنىڭ ئۆلۈمى يېقىنلىشىۋاتقان، چىن پارچىلىنىشقا يۈزلىنىۋاتقان بۈگۈنكى ۋەزىيەتتە، بۇ 3 تەرەپ بىرلەشمە يىغىنىنىڭ چاقىرىلىشى زور تارىخىي ئەھمىيەتكە ئىگە!

«ياۋروپا شەرقىي تۈركىستان ئىلمىي بىرلىكى» نىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى بىلەن چاقىرىلغان بۇ قېتىمقى يىغىندا، بۇ تەشكىلاتنىڭ باشلىقى ئەركىن ئالپ تېكىن باشچىلىقىدىكى شەرقىي تۈركىستان ۋەكىللەر ئۆمىكى، دالاي لاما سەرگەردان ھۆكۈمىتىنىڭ تاشقى ئىشلار مىنىستىرى كالۇن تاشى ۋاڭدى باشچىلىقىدىكى تىبەت ۋەكىللەر ئۆمىكى ۋە ئىچكى موڭغۇل مىللىي ئازادلىق فرونتىنىڭ باشلىقى تەمىسى چىلتۇ باشچىلىقىدىكى ئىچكى موڭغۇل ۋەكىللەر ئۆمىكى قاتناشتى. (داۋامى 2- بەتتە)

ئەركىن ئالپ تېكىن گوللاندىيە يىغىنىدا

ئۆز خەۋىرىمىز: 11- ئاينىڭ 22- كۈنى، باش ئورگىنى گوللاندىيەدە بولغان «بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىدا ۋەكىللىكى بولمىغان مىللەتلەر تەشكىلاتى»، «شەرقىي تۈركىستان تۈركلىرى» دېگەن تېمىدا مەخسۇس خەلقئارالىق سۆھبەت يىغىنى ئۆتكۈزدى. (داۋامى 2- بەتتە)

«ميۇنخېن خىتابنامىسى»

(1993- يىل 11- ئاينىڭ 20- ۋە 21- كۈنلىرى گېرمانىيىنىڭ ميۇنخېن شەھىرىدە ئۆتكۈزۈلگەن شەرقىي تۈركىستان - تىبەت - ئىچكى موڭغولىيە خەلقلىرى بىرلەشمە كومىتېتى يىغىنى خىتابنامىسى)

شەرقىي تۈركىستان - تىبەت - ئىچكى موڭغولىيە خەلقلىرىنىڭ بىرلەشمە كومىتېتى، بۇ خەلقلەرنىڭ مىللىي ئازادلىق كۈرىشىنىڭ فورۇمى. بۇ تەشكىلات، بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىنىڭ نىزامنامىسىدە كۆرسىتىلگەن كىشىلىك ھوقۇق ۋە مىللەتلەرنىڭ ئۆز تەقدىرىنى ئۆزى بەلگىلەش پرىنسىپلىرىغا ۋە بۇ خىل قىممەتلىك خەلقئارالىق ھۆججەتلەرگە ھەمدە دېموكراتىيىگە ھۆرمەت قىلىدۇ.

بىرلەشمە كومىتېت، شەرقىي تۈركىستان - تىبەت - ئىچكى موڭغولىيە خەلقلىرى ئارىسىدىكى تارىخىي ۋە مەدەنىي مۇناسىۋەتلەرنىڭ مۇستەھكەملىكىنى، خىتاي ھۆكۈمىتىنىڭ ئاسارىتى ئاستىدا بىرلىكتە تارتقان زۇلۇم ۋە ئىسكەنجە نەتىجىسىدە، بۇ خەلقلەر ئارىسىدا كۈچلۈك بىر ئىتتىپاقلىقنىڭ شەكىللەنگەنلىكىنى ۋە بۇ خەلقلەرنىڭ ئازادلىق ۋە ھۆرلۈككە بولغان ئورتاق ئارزۇسىنىڭ كۈچىيىۋاتقانلىقىنى جاكالايدۇ!

شەرقىي تۈركىستان - تىبەت - ئىچكى موڭغولىيە خەلقلىرى بۇ مۇقەددەس ئارزۇ - ئارمانلىرىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈچۈن تارىخىي پۇرسەتلەردىن پايدىلىنىشنىڭ زۆرۈرلۈكىنى كۆزدە تۇتۇپ، بىرلىك ئىتتىپاقلىق روھى بىلەن ھەرىكەت ئېلىپ بېرىپ، مەملىكەت ئىچى ۋە سىرتىدا ئېلىپ بېرىۋاتقان كۈرەشلىرىنى كۈچەيتىشكە ئىنتىلىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. (داۋامى 3- بەتتە)

شەرقىي تۈركىستان ـ تىبەت ـ ئىچكى موڭغۇلىيە بىرلەشمە يىغىنى مىيونخېندا ئېچىلدى

(بېشى 1- بەتتە)

بۇقېتىمقى يىغىننىڭ ئېچىلغانلىقى مۇناسىۋىتى بىلەن، دالاي لاما، ئەيسا يۈسۈپ ئالپتېكىن ئالاھىدە تەبرىكنامە يوللاپ، يىغىننىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك ئېچىلىشىغا تىلەكداشلىق بىلدۈردى.

بۇقېتىمقى يىغىندا، دالاي لاما ۋە ئەيسا يۈسۈپ ئالپتېكىننىڭ تەشەببۇسى بىلەن 1984- يىلى ھىندىستاندا قۇرۇلغان «شەرقىي تۈركىستان - تىبەت - ئىچكى موڭغۇلىيە خەلقلىرى بىرلەشمە كومىتېتى»نىڭ تۈنجى نۆۋەتلىك يىغىنىدىن بۇيانقى پائالىيەتلىرى خۇلاسىلەندى ۋە بۇجەھەتتىكى تەجرىبە - ساۋاقلار يەكۈنلەندى، دەۋر روھىغا ئاساسەن، ئەينى چاغدا تۈزۈلگەن نىزامنامىگە تۈزىتىش كىرگۈزۈلدى ھەمدە، يېڭى نىزامنامە 3 تەرەپنىڭ بىردەك ئاۋاز قوشۇشى بىلەن ماقۇللاندى.

يىغىن مەزگىلىدە، شەرقىي تۈركىستان، تىبەت، ئىچكى موڭغۇلىيە خەلقلىرىنىڭ ۋەتەن ئىچى ۋە سىرتىدىكى كۆرەشلىرى ئۆزئارا تونۇشتۇرۇلدى ۋە ئۆزئارا تەجرىبە ئالماشتۇرۇلدى، شۇنداقلا بۇقېتىمقى يىغىندا، بۇندىن كېيىن 3 تەرەپنىڭ پائالىيەتلىرىنى بىرلىككە كەلتۈرۈش ۋە ماس قەدەمدە ھەرىكەت ئېلىپ بېرىش ئۈچۈن، يېڭى رەھبەرلىك كومىتېتى سايلاپ چىقىلدى، دېموكراتىك سايلام ئارقىلىق، بىرلەشمە كومىتېتىنىڭ رەھبەرلىك ئورگىنى، ئىجرائىيە كومىتېتى، سىياسىي مەسلىھەت كېڭىشى تەسىس قىلىندى ۋە مەسئۇل خادىملىرى سايلاپ چىقىلدى.

تىبەت تەرەپتىن كالون تاشى ۋاڭدى 3 تەرەپ بىرلەشمە كومىتېتىنىڭ رەئىسلىكىگە، شەرقىي تۈركىستان تەرەپتىن نۇر مۇھەممەت كەنجى مۇئاۋىن رەئىسلىككە سايلاندى،

شەرقىي تۈركىستان تەرەپتىن ئەركىن ئالپتېكىن 20 كىشىلىك ئىجرائىيە كومىتېتىنىڭ رەئىسلىكىگە، مۇھەممەت ئىمىن ھەزرەت مۇئاۋىن رەئىسلىككە، ئىچكى موڭغۇل تەرەپتىن نارانبىلىك مۇئاۋىن رەئىسلىككە، تىبەت تەرەپتىن كېيالتسېن گيالتاگ ئىجرائىيە كومىتېتىنىڭ باش كاتىپلىقىغا سايلاندى. بۇ 20 كىشىلىك ئىجرائىيە كومىتېتىدا شەرقىي تۈركىستان تەرەپتىن يەنە ئەسقەرجان، ئەنۋەرجان، سالىخ ئاتۇش، مۇھەممەت رىزا بېكىن، قەھرىمان غوجامبەردى، دوكتور مۇھا باي ئەنگىن، ئەسقەر ئەركىن، ئۆمەر قانات، كامىل ئابباس قاتارلىقلار بار.

3 تەرەپ بىرلەشمە كومىتېتىنىڭ 9 كىشىلىك رەھبەرلىك قاتلىمىدا شەرقىي تۈركىستان تەرەپتىن ئەركىن ئالپتېكىن، نۇر مۇھەممەت كەنجى، سۇلتان ماخمۇت قاشقەرلى قاتارلىق 3 كىشى بار.

سىياسىي مەسلىھەت كېڭىشىگە، شەرقىي تۈركىستان تەرەپتىن ئەيسا يۈسۈپ ئالپتېكىن رەئىسلىككە، زىيا سەمەدى، ماشرىۋاھىدى، يۈسۈپبەك مۇخلىسى، سېيىتجان سېيىتسىبۇ، مۇزەپپەر قۇربان، ھۈسەيىن قارى ئىسلامى، ئابدۇۋېلىجان، ئەھەت ئىنگەمبەرى، غۇلامىدىن پاختا، ئابدۇقادىر ئەھمەتلەر سىياسىي كېڭەش ئەزالىقىغا سايلاندى. 3 تەرەپنىڭ بىردەك ماقۇللىشى بىلەن، بىرلەشكەن دۆلەتلەردە ۋەكىلى بولمىغان مىللەتلەر تەشكىلاتى (ئۇنپو) نىڭ باش كاتىپى دوكتور مىخائىل ۋان ۋولت. پىراژ (گوللاندىيىلىك) 3 تەرەپ بىرلەشمە كومىتېتىنىڭ مەسلىھەتچىلىكىگە سايلاندى.

يىغىندا 3 تەرەپ، خەلقئارادىكى ھەرقانداق سورۇندا 3 تەرەپنىڭ داۋاسىنى ئورتاق تىلغا ئېلىش ھەققىدە بىردەك پىكىرگە كەلدى.

بۇقېتىمقى يىغىندا يەنە، «مىيونخېن خىتابنامىسى» ئېلان قىلىندى. يىغىندا يەنە، ھەر ئىككى يىلدا بىر قېتىم بىرلەشمە كومىتېت يىغىنىنى ئېچىش، يىلدا بىر قېتىم ئىجرائىيە كومىتېتى يىغىنىنى ئېچىش قارار قىلىندى، شۇنداقلا، رادىيو، تېلېۋىزىيە، گېزىتتىن ئىبارەت تەشۋىقات ۋاسىتىلىرىدىن پايدىلىنىپ، 3 تەرەپنىڭ داۋاسىنى يەنىمۇ جانلاندۇرۇش قارار قىلىندى.

يىغىندىن كېيىن، 3 تەرەپ بىرلەشمە كومىتېتى ئامېرىكا پىرېزىدېنتى كالىنتونغا مەكتۇپ يوللاپ، ئۇنى ئاسارەت ئىچىدىكى بۇ مىللەتلەرنىڭ ھەققانىي كۆرەشلىرىنى قوللاپ - قۇۋۋەتلەشكە دەۋەت قىلدى.

يىغىن كومىتېتى يەنە، بارلىق غەربىي ئەللىرىگە، ئوتتۇرا ئاسىيا تۈرك جۇمھۇرىيەتلىرىگە ۋە ھىندىستان ھۆكۈمىتىگە خەت - ئالاقە يېزىپ، بۇ ئەللەرنى بۇقېتىمقى يىغىننىڭ ئەھۋالىدىن خەۋەردار قىلدى ھەمدە، چىننىڭ نۆۋەتتىكى تەھدىدىنى تولۇق ئاگاھلاتتى.

بۇقېتىمقى يىغىن، باشتىن - ئاخىر قىزغىن، دوستانە كەيپىياتتا ئۆتتى.

ئەركىن ئالپتېكىن گوللاندىيە يىغىنىدا

(بېشى 1- بەتتە)

بۇقېتىمقى يىغىننىڭ ئۇيۇشتۇرغۇچىسى ۋە «بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتىدا ۋەكىلى بولمىغان مىللەتلەر تەشكىلاتى»نىڭ رەئىسى ئەركىن ئالپتېكىن سۆز قىلىپ، «شەرقىي تۈركىستان تۈركلىرى ھازىر ئۆلۈم - كۆرۈم كۈرىشى قىلىۋاتىدۇ، ئەگەر دۇنيا جامائەتچىلىكى زۆرۈر تەدبىر قوللانمىسا، 20 - 30 يىل ئىچىدە شەرقىي تۈركىستان تۈركلىرى تارىخ سەھنىسىدىن يوقۇلۇپ كېتىدۇ!» دېدى.

چىن مۇستەملىكىچىلىرىنىڭ شەرقىي تۈركىستان خەلقىنى ئاسسىمىلاتسىيە قىلىش ۋە شەرقىي تۈركىستاننىڭ بايلىقىنى تالان - تاراج قىلىش سىياسىتى ئۈستىدىن شىكايەت قىلغان ئەركىن ئالپتېكىن، يىغىن ئاخىرىدا مۇنداق دېدى: «دۇنيا ئىنسان ھەقلىرى كومىتېتى دەرھال ھەرىكەتكە ئۆتۈپ، كۈچلۈك بىر ھەيئەت تەشكىللەپ، ئۇنى شەرقىي تۈركىستانغا ئەۋەتىشى كېرەك. بۇ ھەيئەت چىننىڭ شەرقىي تۈركىستاندىكى ئاسسىمىلاتسىيە سىياسىتى ھەققىدە بىر دوكلات ھازىرلاپ، بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتى ئومۇمىي باياناتىنىڭ روھى بويىچە چىنغا جازا يۈرگۈزۈشى لازىم».

بۇقېتىمقى يىغىنغا قاتناشقان چەتئەل مۇتەخەسسىسلىرى، ئەركىن ئالپتېكىننىڭ يۇقارقى تەكلىپلىرىنى قوللاپ - قۇۋۋەتلەيدىغانلىقىنى ۋە شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ مىللىي مۇستەقىللىق كۈرىشىگە چوڭقۇر ھېسداشلىق قىلىدىغانلىقلىرىنى بىلدۈرۈشتى.

شەرقى تۈركىستان جۇمھۇرىيەتلىرى ئىستانبۇلدا خاتىرىلەندى

(بېشى 1- بەتتە)

تۈركىيەدىكى شەرقى تۈركىستان ۋەخپى،شەرقى تۈركىستان ھەمكارلىق جەمئىيىتى،شەرقى تۈركىستان كۆچمەنلەر جەمئىيىتى،شەرقى تۈركىستان مەدەنىيەت ۋە ياردەملىشىش جەمئىيىتى،شەرقى تۈركىستان ياشلىرى گېزىتى بىرلىكتە ئۆتكۈزگەن بۇقېتىمقى خاتىرىلەش يىغىنىغا ، تۈركىيەدىكى ئوقۇمۇشلۇق زاتلار ،ئالىم ،فىرا پېسور ،دوكتورلار ۋە تۈركىيەدە پائالىيەت ئېلىپ بېرىۋاتقان شەرقى تۈركىستانلىق قېرىنداشلىرىمىزدىن بولۇپ 200 دىن ئارتۇق كىشى قاتناشتى .

شۇكۈنى ھارماس ئىنقىلاپچىمىز ۋە بايراقدارىمىز ئەيسا يۈسۈپ ئالىپ تېكىن پەۋقۇلئاددە موھىم بىر يىغىنغا كېتىپ قالغانلىقى ئۈچۈن، ئۇنىڭ ۋاكالەتچىسى ۋە ئوغلى ئارسلان ئالىپ تېكىن ئەيسا ئەفەندىمگە ۋاكالەتەن خاتىرىلەش يىغىنىغا قاتناشتى ھەمدە ئەيسا ئەفەندىمنىڭ بۇقېتىمقى خاتىرىلەش يىغىنىغا تەييارلىغان يازما نۇتقىنى ئوقۇپ ئۆتتى .

ئەيسا ئەفەندىمنىڭ يازما نۇتقىدا مۇنداق دېيىلگەن : بۇندىن 60 يىل بۇرۇن باتۇر شەرقى تۈركىستان خەلقى مۇستەملىكىچىلەرگە قارشى قەھرىمانلارچە كۆرەش قىلىپ، « شەرقى تۈركىستان ئىسلام جۇمھۇرىيىتى » دىن ئىبارەت يېڭى بىر تۈرك دۆۋلىتىنى قۇرۇپ، ئۇنى پۈتۈن دۇنياغا ئېلان قىلغان ئىدى، ئەپسۇسكى، بۇتۈرك دۆۋلىتى تۈرك مىللىتىنىڭ تارىخى دۈشمىنى بولغان خىتاي ۋە رۇس ئىمپېرىيالىستلىرىنىڭ ئورتاق ھۇجۇم قىلىشى نەتىجىسىدە قىسقا ۋاقىت ئىچىدە يىقىلدى، بۇ بىزنىڭ كۆرەشلىرىمىز ئۈچۈن بىر قاتتىق ساۋاق بولغۇسى.

19- ئەسىردە باشلانغان مۇستەملىكىچىلىك دەۋرى 2- دۇنيا ئۇرۇشىدىن كېيىن ئاخىرلىشىپ،مۇستەملىكە ئاستىدىكى كۆپلىگەن ئەللەر ئارقا - ئارقىدىن مۇستەقىللىققە ئېرىشتى،مىللى ئەركىنلىك ۋە مۇستەقىللىق پۈتۈن ئىنسانىيەت دۇنياسىنىڭ ئورتاق شوئارىغا ئايلاندى .

ھازىر ،پەلەستىن خەلقى پۈتۈن ئەرەب دۇنياسىنىڭ ھىمايىسىگە ۋە ياردىمىگە ئىگە بولماقتا ،ئافغانىستان خەلقىمۇ پاكىستان باشچىلىقىدىكى ئىسلام دۇنياسىنىڭ ھەقسىز ياردىمى بىلەن مۇستەقىللىققە ئېرىشتى، ئەپسۇسكى،ئەزىز ۋەتىنىمىز شەرقى تۈركىستان تېخىچە خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىنىڭ ئىشغالى ئاستىدا تۇرماقتا ،خىتاي سوتسىيال ئىمپېرىيالىستلىرى ۋەتىنىمىزنىڭ بايلىقىنى تالان - تاراج قىلماقتا، خەلقىمىزنى تۈركلۈك ۋە موسۇلمانلىقتىن تەزدۇرۇش ئۈچۈن پۈتۈن ۋاستىلىرىنى ئىشقا سالماقتا .

شۇنى سەگەكلىك بىلەن تونۇپ يېتىش كېرەككى، شەرقى تۈركىستاننىڭ مۇستەملىكىدىن قۇتۇلۇشى، پۈتۈن خوشنا ئەللەرنىڭ،پۈتۈن ئىسلام دۇنياسىنىڭ،شۇندا قىلا پۈتۈن ھۆر دۇنيانىڭ بىخەتەرلىكى ئۈچۈن زور پايدىلىق،شەرقى تۈركىستان خۇددى تارىختىكىگە ئوخشاشلا تۈرك دۇنياسى ئۈچۈن بىر مۇستەھكەم قەلئە دۇر ،بۇقەلئەنىڭ دۈشمىنى پۈتۈن تۈرك دۇنياسىنىڭ دۈشمىنىدۇر ،ئەمما ،ھازىرغىچە تۈرك دۇنياسى شەرقى تۈركىستاننىڭ موھىملىقىنى تېخى تولۇق تونۇپ يەتكىنى يوق.شۇڭا تۈرك دۇنياسى ھازىردىن باشلاپ شەرقى تۈركىستاننىڭ مىللى مۇستەقىللىق كۈرىشىگە ياردەم بەرمىسە ،ئەتەزور پۇشايمان ئىچىدە قالىدۇ!،

خاتىرىلەش يىغىنىدا ، شەرقى تۈركىستان ۋەخپىنىڭ باشلىقى گېنېرال مۇھەممەت رىزا بېكىن، ۋەخپىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى دوتسېنت، دوكتۇر-سۇلتان ماخمۇت قەشقەرى، باش كاتىپ مۇھەممەت ئىمىن ھەزرەت، ئىشخانا مۇدىرى ھامۇتخان كۆكتۈرۈك،قەيسىرى شەرقى تۈركىستان مەدەنىيەت ۋە ياردەملىشىش جەمئىيىتىنىڭ باشلىقى مۇھەممەت جان تۈرك، شەرقى تۈركىستان ياشلىرى گېزىتىنىڭ باش تەھرىرى پەرھات يۇرۇڭقاشلار ئارقا - ئارقىدىن سۆزگە چىقىپ، يىغىن قاتناشقۇچىلىرىغا 1933- يىلى قەشقەردە قۇرۇلغان « شەرقى تۈركىستان ئىسلام جۇمھۇرىيىتى ۋە 1944- يىلى غۇلجىدا قۇرۇلغان « شەرقى تۈركىستان جۇمھۇرىيىتى » نىڭ بارلىققا كېلىش ۋە مەغلۇپ بولۇش جەريانىنى تارىخى ۋە ئىلمى يوسۇندا تەپسىلى تونۇشتۇرۇپ ئۆتتى .

ئارقىدىن، « تۈركىيە » گېزىتىنىڭ داڭلىق مۇخبىرى،مەشھۇر يازغۇچى مۇستافا نەجاتى ئۆزفاتۇرا ، « تۈركى ئەللەر مەدەنىيەت - ئىجتىمائى ھەمكارلىق جەمئىيىتى » نىڭ رەئىسى،فىرا پېسور ،دوكتۇر ئابدۇلئەھەت ئەندىجانى، ئۆزبېكىستان « بىرلىك پارتىيىسى » نىڭ رەئىسى ئابدۇرېھىم پولات ئوغلى قاتارلىق كىشىلەر سۆز قىلىپ، 1933- يىلى ۋە 1944- يىلى شەرقى تۈركىستاندا قۇرۇلغان ئىككى جۇمھۇرىيەتنىڭ تارىخى ھەم سىياسى ئورنىغا يۈكسەك باھا بەردى.شۇندا قىلا،شەرقى تۈركىستاننىڭ مىللى مۇستەقىللىقى ئۈچۈن پۈتۈن تۈرك دۇنياسىنىڭ ئورتاق ياردەم بېرىشىنى تەشەببۇس قىلىشتى .

« شەرقى تۈركىستان ئىسلام جۇمھۇرىيىتى » قۇرۇلغانلىقىنىڭ 60 يىللىقى مۇناسىۋىتى بىلەن،شەرقى تۈركىستان ۋەخپى « شەرقى تۈركىستان ئىسلام جۇمھۇرىيىتى » نىڭ ئومومى ئەھۋالى تونۇشتۇرۇلغان مەخسۇس بىر سان تۈركچە گېزىت، « شەرقى تۈركىستان ياشلىرى » گېزىتى مىڭ نۇسقا رەسىملىك كالېندار نەشر قىلىپ تارقاتتى .

« شەرقى تۈركىستان ئىسلام جۇمھۇرىيىتى » نىڭ 60 يىللىقىنى خاتىرىلەش مەزمونىدىكى پائالىيەتلەر ،تۈركىيەنىڭ ھەرقايسى چوڭ گېزىت ۋە تېلېۋىزىيە ئىستانسىلىرىدا ئومومى يۈزلۈك خەۋەر قىلىندى.

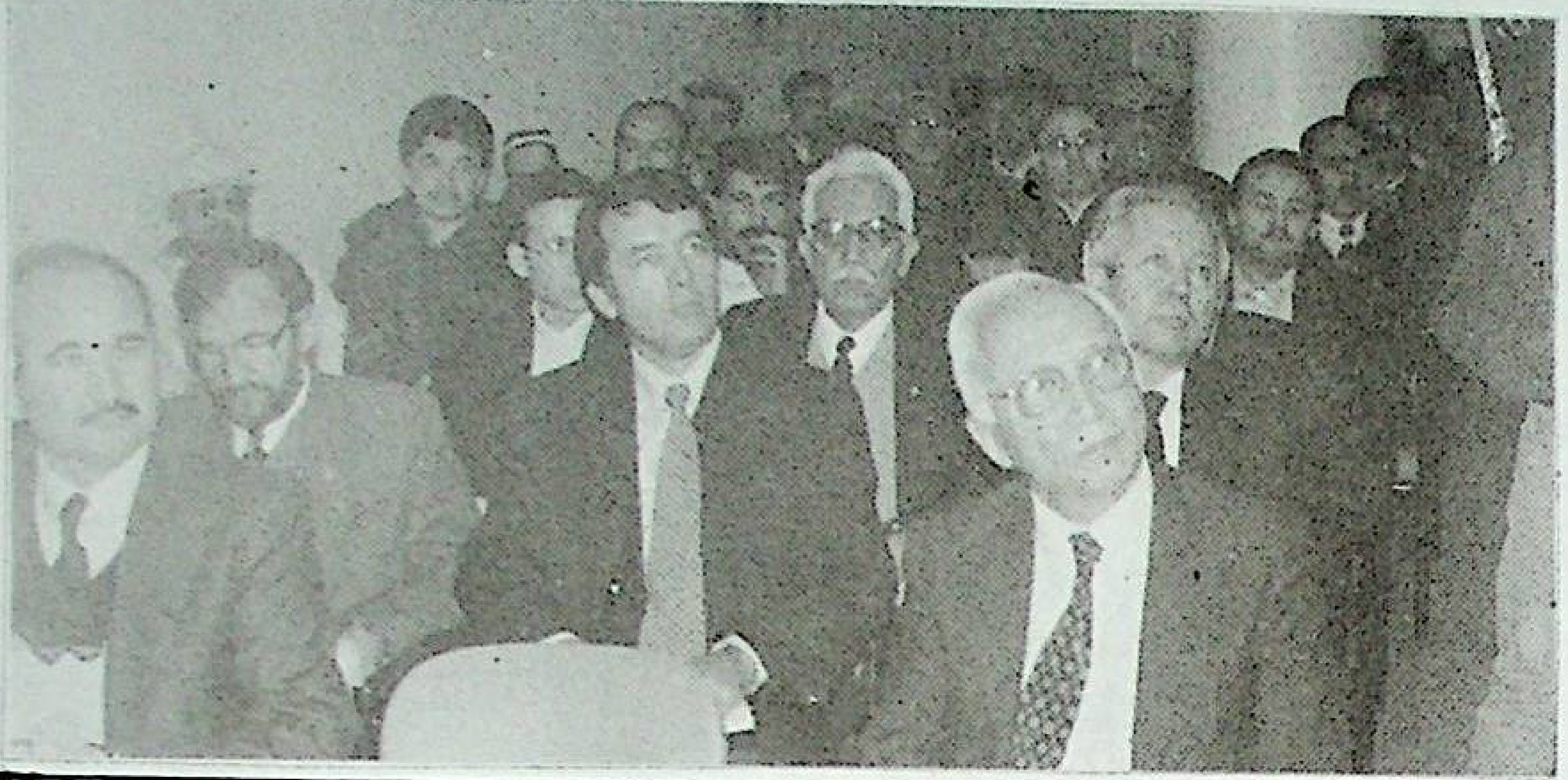

« مىسيونخىن خىتاپنامىسى »

(بېشى 1- بەتتە)

بىرلەشمە كومىتېت، شەرقى تۈركىستان - تىبەت - ئىچكى موڭغۇلىيە خەلقلىرىنىڭ مىللى مۇستەقىللىق كۈرەشلىرىنى كۈچەيتىش بىلەن بىرگە ،ئۆز ئارا سىياسى ، ئىقتىسادى جەھەتتىكى ۋە باشقا شەكىلدىكى ھەمكارلىق ئورگىنىنى قۇرۇپ چىقىشنى زۆرۈر دەپ ھېساپلايدۇ. بۇخىل ھەمكارلىق، يىراق كەلگۈسىدىن ئېلىپ ئېيتقاندا ،بۇرايونلارنىڭ تېنچلىقى،مۇقىملىقى ۋە ئىقتىسادى تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈرىدۇ. بۇخىل شەكىلدىكى ھەمكارلىقنى كۈچەيتىش ۋە جانلاندۇرۇش ئۈچۈن، مەخسۇس بىر ھەمكارلىق گۇرۇپپىسى قۇرۇلدى .

بىرلەشمە كومىتېت، لوپنۇردىكى ئاتوم يادرو سىناقلىرى ، شەرقى تۈركىستان، تىبەت، ئىچكى موڭغۇلىيە تۇپراقلىرىغا كۆمۈلىۋاتقان يادرو قالدۇقلىرى، تەبىئى بايلىقلارنىڭ تالان - تاراج قىلىنىشى تۆپە يىلدىن كۈندىن - كۈنگە ئېشىۋاتقان موھىت تەھدىدىدىن قاتتىق ئەندىشە قىلىدىغانلىقىنى ئالاھىدە تەكىتلەيدۇ، شۇندا قىلا، خىتاي ھۆكۈمىتىنىڭ بۇپائالىيەتلىرى يالغۇز بۇبىرلەشمە كومىتېتقا ئەزا مىللەتلەرگىلا ئەمەس، بەلكى،باشقا دۆۋلەت ۋە مىللەتلەرگە ،جۈملىدىن ئوتتۇرا ئاسيا جۇمھۇرىيەتلىرى،پاكىستان،ئافغانىستان ۋە ھىندىستان يېرىم ئارىلىغىمۇ تەھدىت دەپ ھېساپلايدۇ.

خىتاي ھۆكۈمىتىنىڭ نوپۇس يۆتكەش ۋە تۇغۇت چەكلەش ئارقىلىق يۈرگۈزىۋاتقان ئاسسىمىلاتسىيە سىياسىتى، شەرقى تۈركىستان،تىبەت، ئىچكى موڭغۇلىيە خەلقلىرىنى ئۆز ۋەتەنلىرىدە ئازسانلىق مىللەتلەر ھالىغا چۈشۈرۈپ قويماقتا . شەرقى تۈركىستان،تىبەت،ئىچكى موڭغۇلىيە خەلقلىرى، خىتاي ھۆكۈمىتىنىڭ بۇسىياسەتلىرىنى، بىز ئۈچ تەرەپ خەلقلىرىنى تۈپ يىلتىزىدىن يوق قىلىش سىياسىتى دەپ قارايدۇ!

شەرقى تۈركىستان،تىبەت، ئىچكى موڭغۇلىيە خەلقلىرىنىڭ كۈرىشى، مىللى ئازاتلىق ۋە دېموكراتىيىنى قولغا كەلتۈرۈش كۈرىشى بولۇپ، خىتاي ھۆكۈمىتىنىڭ بۇمىللى ئازاتلىق ھەركەتلىرىمىزنىڭ ئېتىبارىنى خەلقئارا تەسىرىنى يوق قىلىش ئۈچۈن ئۆز تەشۋىقاتلىرىدا ئىلگىرى سۈرگىنىدەك، كونا ھاكىمىيەت تۈزۈملىرىنى قايتىدىن بەرپا قىلىش ۋە پادىشالىق،شۇندا قىلا فوندامېنتالىست ھاكىمىيەت قۇرۇشنى قەتئىي مەقسەت قىلمايدىغانلىقىنى بايان قىلىدۇ!

بىرلەشمە كومىتېت، دۇنيا جامائەتچىلىكىنى شەرقى تۈركىستان، تىبەت،ئىچكى موڭغۇلىيە خەلقلىرىنىڭ تىنچلىق يولى بىلەن ئېلىپ بېرىۋاتقان مىللى مۇستەقىللىق ۋە دېموكراتىيە ئۈچۈن قىلغان ھەققانى كۈرىشىنى ھىمايە قىلىشقا ۋە قوللاشقا دەۋەت قىلىدۇ ،شۇندا قىلا، خىتاي دېموكراتلىرىنى كەلگۈسىدە دوستلۇق ۋە ھەمكارلىشىشنىڭ ئاساسىنى قۇرۇش ئۈچۈن، شەرقى تۈركىستان،تىبەت،ئىچكى موڭغۇلىيە خەلقلىرىنىڭ ئۆز تەغدىرىنى ئۆزى بەلگىلەش ۋە مىللى مۇستەقىللىقنى قولغا كەلتۈرۈش ھوقۇقىنى ئېتىراپ قىلىپ، بۇخەلقلەرنىڭ كۈرىشىنى قوللاپ - قۇۋۋەتلەشكە چاقىرىدۇ!

« شەرقى تۈركىستان - تىبەت - ئىچكى موڭغۇلىيە خەلقلىرى
بىرلەشمە كومىتېتى »

1993- يىلى 11 - ئاينىڭ 21 - كۈنى

مىسيونخىن

شەرقىي تۈركىستان مۇسۇلمانلىرىنىڭ ئاھ - پەريادى

سەئۇدى ئەرەبىستانىدا چىقىدىغان «مۇسۇلمانلار» گېزىتىنىڭ 1993- يىل
9- ئىيول سانىدىكى خەۋىرى:

چىن مۇستەملىكىچىلىرى تەرىپىدىن مۇستەملىكە قىلىنغان شەرقىي تۈركىستاندا نېمە ئىشلار يۈز بېرىۋاتىدۇ؟ مەن بۇ قېتىم سوئالغا جاۋاپ تېپىش مەقسىتىدە، شەرقىي تۈركىستاننىڭ شەھەر ۋە يېزىلىرىدا ئون نەچچە كۈننى ئۆتكۈزدۈم. مېنىڭ بۇ سەپىرىم ئاسانغا چۈشمىدى، چۈنكى، چەتئەل مۇخبىرلىرىنىڭ بۇ يەرگە كىرىشى چەكلەنگەن. بولۇپمۇ، ئىسلام ئەللىرىدىن كەلگەن مۇخبىرلارنىڭ كىرىشى قەتئىي مەنئى قىلىنغان. شۇڭا، مەن بىر ساياھەتچى نامى بىلەن بۇ يەرگە كىرىشكە مۇۋەپپەق بولدۇم. بۇ يەردىكى كىشىلەرنىڭ بىر چەتئەللىك بىلەن سىياسەت، دىن توغرىسىدا سۆزلىشىشى مۇتلەق مەنئى قىلىنغان. شۇڭا، مېنىڭ بۇ ساياھىتىم زور قىيىنچىلىقلار بىلەن ئاخىرلاشتى. لېكىن، بۇ يۇرتتىكى مۇسۇلمانلارنىڭ تارتىۋاتقان زۇلۇملىرىنى بىلىش ئۈچۈن، چىن كوممۇنىست ھۆكۈمىتىنىڭ شەرقىي تۈركىستاندىكى مۇسۇلمانلارنى ئوراپ ئالغان تۆمۈر پەردىسىنى يىرتىپ تاشلاش لازىم ئىدى. شۇڭا، مېنىڭ مەسجىتلەردىكى، بازارلاردىكى، ئاشخانىلاردىكى، كوچىلاردىكى كىشىلەرنىڭ ئىش - ھەرىكەتلىرىنى ئىنچىكىلەپ مۇلاھىزە قىلىپ چىقىشىمغا توغرا كەلدى. شۇنداقلا، ئىمكانىيىتىمنىڭ بېرىچە ئۇلار بىلەن، ئۇلارغا زەرەر يەتكۈزمىگەن ئاساستا ئالاقە قىلىشقا تىرىشتىم. مەن بۇ قېتىمقى ساياھىتىمدە، شەرقىي تۈركىستاننىڭ بىر قانچە ئۆلىمالىرى ۋە ھەرتەبىقىدىكى كۆپلىگەن كىشىلەر بىلەن بولغان ئۇچرىشىشنى غەنىمەت بىلدىم.

شەرقىي تۈركىستاندىكى مۇسۇلمانلارنىڭ ئەمەلىي ئەھۋالىنى بىلىش ئۈچۈن، ئالدى بىلەن، چىن مۇستەملىكىچىلىرى بۇ يۇرتنى ئىشغال قىلىۋالغاندىن تارتىپ بۈگۈنگىچە قەدەر، ئىسلام دىنى ۋە بۇ دىنغا ئېتىقات قىلىدىغانلارنىڭ بېشىغا سالغان كۈلپەتلەر ئۈستىدە، قىسقىچە توختىلىپ ئۆتۈشىمىزگە توغرا كېلىدۇ. مەن ئاۋال مۇشۇ كۈلپەتلەرنى بېشىدىن كەچۈرگەن ئۆلىمالار ۋە پېشقەدەملەرنىڭ سۆزلەپ بەرگىنىگە ئاساسەن، بۇ ھەقتە توختىلىپ ئۆتمەكچىمەن:

چىراپىدىن ياخشىلىق ۋە تەقۋادارلىق ئالامەتلىرى جىلۋىلىنىپ تۇرىدىغان شەرقىي تۈركىستانلىق بىر ئۆلىما بىلەن مەسجىتتە ئۇچرىشىپ قېلىش ماڭا نېسىپ بولدى. مەن ئۇ كىشىگە: «مەن ئەرەب، بۇ يەردىكى مۇسۇلمانلارنىڭ ئەھۋالىنى گېزىتتا يېزىش ئۈچۈن كەلدىم» دېدىم. ئۇ كىشى مېنىڭ سۆزۈمدىن تويۇقسىزلىق ھېس قىلدى. ئەمما مېنى قىزغىن قارشى ئالدى ۋە: «مېنىڭ ئۆيۈمگە كېلىڭ، ئەمما كەچ سائەت 11دىن بۇرۇن كېلىپ قالماڭ!» دېدى. ئۇ ماڭا ئالاھىدە ئېھتىيات قىلىشنى تاپىلىدى ھەمدە ئۆزىنىڭ 24 يىللىق تۈرمە ئازاۋىنى بېشىدىن كەچۈرگەنلىكىنى، تېخى بىر - ئىككى ئاي ئىلگىرىلا تۈرمىدىن چىققانلىقىنى ئېيتتى. مەن ئۇ كىشىنىڭ نەسىھىتىگە ئەمەل قىلىپ، ئۇ بەلگىلەپ بەرگەن ۋاقىتتا بېرىپ كۆرۈشتۈم ۋە ئۇ كىشىدىن مۇسۇلمانلارنىڭ ئەھۋالىنى سۆزلەپ بېرىشنى تەلەپ قىلدىم. ئۇ كىشى سۆزىنى باشلىدى:

«بىز ئىنسانلار ياشاۋاتقان باشقا بىر دۇنيادا ياشاۋاتىمىز. چىن كوممۇنىست مۇستەملىكىچىلىرى ۋەتىنىمىزنى ئىشغال قىلىۋالغاندىن بۇيان، بىز ھېچقانداق بىر ئىنساننىڭ كۆرۈپ باقمىغان ئازاپ - ئوقۇبەتلىرىنى، زورلۇق - زۇلۇملارنى كۆردۇق. چىن كوممۇنىستلىرى 29 مىڭ مەسجىتىمىزنى ئۇرۇپ چېقىۋەتتى ۋە يۈزلىگەن مەسجىتلەرنى ئامبار ۋە تىياتىرخانىلارغا ئايلاندۇرۇپ قويدى. 4 مىڭ دىنىي مەدرىسىمىزنى تاقىۋەتتى. 75 مىڭ قۇرئان كىتاۋىمىزنى كۆيدۈرۋەتتى. 54 مىڭ ئۆلىمالىرىمىزنى تۈرمىگە تاشلاپ ئازاپلىدى. بۇ ئۆلىمالاردىن ئازغىنا بىر قىسمى ساق قالدى. ئۇلارنىڭ ھەممىسى 45 ياشتىن ھالقىغان كىشىلەر ئىدى...»

ئۇ كىشى كۆزلىرىدىن ياش تامچىلاۋاتقان ھالدا سۆزىنى داۋاملاشتۇردى:

«ئۆلىمالار ئۈچۈن ھەممىدىن مۇھىمى، ئۆزلىرى ئۆگەنگەن ئىلىملەرنى چىن كوممۇنىستلىرىنىڭ زەھەرلىشى بىلەن پىكىر ۋە ئەخلاق جەھەتتە بۇزۇلۇۋاتقان يېڭى ئەۋلاتلارغا مىراس قالدۇرۇش ئىدى. مېنىڭ جىنايىتىم، ئۇ بولسىمۇ مەن بىر يەرئاستى مەدرىسىنى باشقۇرۇپتىمەن، مەدرىستە 45 تىن ئارتۇق تالىپ بار ئىدى.»

ئۇ كىشى قايغۇغا چۆمگەن ھالدا سۆزىنى داۋام قىلدى:

«مەن تۇتقۇن قىلىنغان ھېلىقى كېچە ھەرگىزمۇ ئېسىمدىن چىقمايدۇ! تۇتۇلغان ساقچى ھازىرمۇ ئولتۇرغان مۇشۇ ئۆينىڭ ئالدىغا باستۇرۇپ كېلىپ، مېنى ئۆيۈمدىن سۆرەپ چىقىشتى. ئۇلار ھېچبىر گەپ - سۆز قىلىشماستىن باش - كۆزلىرىمگە ئۇرغان پېتى مېنى بىر كىچىك ماشىنىغا باستى. ئارقىدىنلا بارلىق تالىپلىرىمنى يىغىپ ئۇلارنى بىر چوڭ ماشىنىغا تاشلاپ تۈرمىگە ئېلىپ ماڭدى. تالىپلىرىمنىڭ نېمە بولغانلىقىنى، ئۇلارنىڭ ھايات قالغانلىقىنى ياكى تۈرمىدە ئۆلۈپ كەتكەنلىكىنى بىلمەيمەن. تۈرمىدە مەن خۇددى ماڭا ئوخشاش سەۋەپ بىلەن تۇتقۇن قىلىنغان كۆپلىگەن ئۆلىمالارنى ئۇچراتتىم!»

ئۇ كىشى لېۋىنى چىشلىگەن ھالدا دېدى: «مېنىڭ ھەممىدىن بەك ئەندىشە قىلىدىغىنىم ئۆلىمالىرىمىز تۈگەپ كېتىپ، كوممۇنىزىم پىكىر - ئېقىمىدا زەھەرلەنگەن ياش ئەۋلاتلىرىمىزنى تەربىيىلەيدىغان كىشىلىرىمىزنىڭ يوقۇلۇپ كېتىشى ئىدى».

سائەت 12 بولۇپ قالغان ئىدى. ئۇ كىشى ماڭا: «ئەدەپ بىلەن بۇ يەردە ئۇزۇن تۇرۇپ قالماسلىقىمنى نەسىھەت قىلدى، چۈنكى، بۇ ئۇچرىشىشىمىز ھەر ئىككىمىز ئۈچۈن خەتەرلىك ئىدى. مەن ئۇ كىشىنىڭ ماڭا بەرگەن مەلۇماتىغا تەشەككۈر ئېيتتىم ۋە دۇئا قىلدىم. ئۇ كىشى مەن بىلەن خوشلىشىۋېتىپ قىزغىنلىق بىلەن مۇنداق دېدى: «پۈتۈن دۇنيا مۇسۇلمانلىرىنىڭ بىزنىڭ ئاۋازىمىزنى ئاڭلىشىنى ئۈمىت قىلىمەن».

مېنىڭ ئىككىنچى قېتىملىق ئۇچرىشىشىم يەنە بىر ئۆلىما كىشى بىلەن بولدى. ئۇ كىشى مېنى ئەتىگەندىلا ئۆزى بىلەن كۆرۈشۈشكە تەكلىپ قىلدى. مەن بۇ قېتىم ساقچىلارنىڭ تۇتۇۋېلىشىغا چۈشۈپ قالغىلى تاسلا قالدىم. ئەمما، خۇدايىم مېنى ساقلىدى!

25 يىللىق ئۆمرىنى تۈرمىدە ئۆتكۈزگەن بۇ كىشى ماڭا مۇنداق دېدى: «ئۆلىمالارنىڭ ھازىرقى ئەھۋالى شۇكى، كېچىلىرى ساقچىلار ئۇلارنىڭ ئۆيىگە باستۇرۇپ كىرىپ تۇتۇپ كېتىدۇ. ئۇلارنىڭ نەگە كېتىپ قالغانلىقىنى بىلەلمەيمىز. ئەمما كېيىن بىز ئۇلارنىڭ تۈركىستان سەھرالىرىغا كۆمۈپ تاشلانغانلىقىنى ئاڭلايمىز. چىنلىقلارنىڭ بۇ قانلىق سىياسىتىدىن شەرقىي تۈركىستان ئاياللىرىنىڭ نېسىۋىسىمۇ خېلى چوڭ بولغان. ئۇلار ئۆزىنىڭ چاچلىرىنى كېسىشكە، ياغلىق چەكمەسلىككە، كالتا كىيىم كىيىشكە مەجبۇر قىلىنغان ئىدى. ئەگەر ئۇنداق قىلمايدىكەن، دەرھال تۇتقۇن قىلىناتتى. بۇ سىياسەتنىڭ مەھسۇلى، بۇلتۇر يىلى سىياسەتكە بويسۇنمىغان 10 مىڭلىغان شەرقىي تۈركىستانلىق خوتۇن - قىزلارنىڭ ناھەق ئۆلتۈرۈلۈشى بولدى. ئەھۋال شۇ دەرىجىگە يەتتىكى، چىن كوممۇنىست مۇستەملىكىچىلىرى ئائىلىنى «مەدەنىيەت ئىنقىلاۋى»نىڭ كۆرسەتمىلىرىگە بويسۇنماي ئۇنى ئىجرا قىلمىغان خوتۇن - قىزلارنى جازالاش ئۈچۈن، كوچا - يوللاردا رازۋېتكا قىلىش ئورۇنلىرىنى قۇردى. ئازاپ قامچىسى ئاستىدا شەرقىي تۈركىستان ئاياللىرى نىسبى ھالدا ئۆزلىرىنىڭ ئەنئەنىۋى كىيىملىرىنى تاشلاشقا باشلىدى. ئەمما ئۇلار ئۆز ئەنئەنىلىرىنى تامامەن ئۇنۇتمىدى. ھ ۋەدىۋەك ئۆزگىرىشتىن كېيىن، بولۇپمۇ 1983- يىلدىن باشلاپ بىر ئاز كەڭچىلىك بېرىلدى، ئاستا - ئاستا بەزى مەسجىتلەرنى ئىسلاھ قىلىشقا باشلىدۇق، كىشىلەر مەسجىتلەرگە كىرىپ ناماز ئوقۇشقا باشلىدى. لېكىن بۇ سىياسەت ئۇزۇن داۋام قىلمىدى».

يەرئاستى مەدرىستە

شەرقىي تۈركىستان شەھەرلىرىنىڭ بىرىدە، مەخپى قۇرۇلغان قىزلار مەدرىسىدىن بىرىنى زىيارەت قىلىش پۇرسىتىگە ئىگە بولدۇم. بۇ مەدرىسىنىڭ سىرتقى كۆرۈنىشى مال سولايدىغان قوتانغا ئوخشايدىكەن، ئەمما، ئىچى مەدرىس ئىكەن. مەدرىستە 15 ياشتىن 19 ياشقىچە بولغان 15 نەپەر قىز ئوقۇيدىكەن. ئۇلارنىڭ ئۇستازى 20 ياشلىق بىر قىز بولۇپ، قۇرئاننى تولۇق يادلىغان ئىكەن. قۇرئاننى ئېنىق تەجۋىت قائىدىسى بىلەن ئوقۇيالايدىكەن.

باشقا بىر يەرئاستى ئوغۇللار مەدرىسىنى زىيارەت قىلدىم. بۇ، شەرقىي تۈركىستاندىكى يۈزلىگەن مەخپى مەدرىسلەرنىڭ بىرسى بولۇپ، ئۇنىڭدا 7 ياشتىن 19 ياشقىچە بولغان 50 نەپەر ئوقۇغۇچى ئوقۇيدىكەن. ئۇلارنىڭ ئۇستازى چوڭ بىر ئالىم كىشى بولۇپ، ئۇ ماڭا مۇنداق دېدى: «بىز بىر يەردە بىر ھەپتىدىن ئارتۇق تۇرمايمىز. بىز نەگىلا بارساق ئىشپىيونلار ئارقىمىزدىن پايلاپ يۈرىدۇ. لېكىن بىز بۈگۈنگىچە كۆنۈپ قالدۇق. خۇداغا شۈكرى، ئوقۇغۇچىلارمۇ بۇ ھاياتقا كۆنۈپ قالدى. ئۇلار قىيىنچىلىق يۈز بەرسە قانداق تاقابىل تۇرۇشنى بىلىدۇ. ساقچىلارنىڭ كۆزىدىن يىراق بولۇش ئۈچۈن مەن دەرىسلەرنى كېچىسى ئۆتىمەن».

مەن سۆزلىشىشنى خالىغان كىشىلەرنىڭ كۆپىنچىسى ماڭا ئۆزرە ئېيتىپ كېتىپ قالدى. قانداقتۇر بىر خىل خەۋپ - خەتەر ئىش كىشىلەرنى سىز بىلەن سۆزلىشىشكە جۈرئەت قىلالمايدىغان قىلىپ قويغان. پۇخرا چەكىنىپ مۇسۇلمانلارنىڭ ئارىسىغا كىرىۋالغان ئىشپىيونلارنى ئازدىگەندەك، ھەممىلا يەردە تېمىتقىلاپ يۈرگەن ساقچىلار كىشىلەرنى بىر - بىرى بىلەن ئەركىن سۆزلىشەلمەيدىغان قىلىپ قويغان. بىر قېتىملىق بازار ئايلىنىشىمدا، قەشقەر كوچىلىرىنىڭ بىرىدە بىر ياش يىگىت بىلەن تونۇشۇپ قالدىم. مەن ئۇنىڭغا: «مەن مۇسۇلمان ئەرەب بولىمەن» دېدىم. شۇ ھامانلا ئۇ يىگىت ماڭا ئەرەبچە سۆز قىلدى. مەن بۇنىڭدىن ناھايىتى خۇشاللاندىم ۋە ئۇنىڭدىن: «سىز ئەرەبچىنى نەدە ئۆگەندىڭىز؟» دەپ سورىدۇم. ئۇ: «چىن مۇستەملىكىچىلىرى مەدرىسلەردە ئۆز دىنىمىزنى ئۆگىنىشتىن مەھرۇم قالدۇرغاننىڭ ئۈستىگە، كوممۇنىزىم پىكىرىنى ۋە ئۆزلىرىنىڭ ئۆرپ - ئادەتلىرىنى بىزگە مەجبۇرى تاڭدى. شۇنداق بولسىمۇ بىز يەرئاستى مەدرىسلەرنى ئېچىپ دىنىمىزنى ئۆگەندۇق. مانا مەن ئاشۇ يەرئاستى مەدرىسلەرنىڭ بىرسىدە ئەرەب تىلىنى ئۆگەندىم» دېدى.

ھېيتگاھ مەسجىتىدە ناماز ئۆتەش

قۇربانلىق بوغۇزلاش - شەرقىي تۈركىستان مۇسۇلمانلىرىنىڭ ئەڭ مۇھىم بىر ئەنئەنىسى ھېساپلىنىدۇ. قۇربان ھېيتتىن بىر ھەپتە بۇرۇن، مەيدانلار ۋە كوچىلار قۇربانلىق قىلىش ئۈچۈن تەييارلانغان قوي - كالىلار بىلەن تولۇپ كېتىدىكەن. مەن زىيارەت قىلغان چوڭ شەھەرلەردە، قۇربان ھېيتقا تەييارلىق قىلىش تېخىمۇ كاتتا ئىكەن. ھېيت يېقىنلاشقانسىرى مال سېتىۋېلىش ئىشلىرى تېخىمۇ كۆپىيىپ كېتىدىكەن. قوي - كالا سېتىۋالغانلاردىن نېمىشقا بۇنداق قىلىدىغانلىقىنى سورىسام، ئۇلار بىردەك ھالدا: «بۇ قوي - كالىلارنى قۇربانلىق قىلىش ئۈچۈن سېتىۋالدۇق، قۇربانلىق قىلىش - ھەر بىر مۇسۇلمان ئۈچۈن سۈننەت» دەپ جاۋاپ بېرىشتى.

مەن قۇربان ھېيت نامىزىنى قەشقەر شەھىرىدىكى ھېيتگاھ مەسجىدىدە ئۆتەشكە نېسىپ قالدىم. بۇ مەسجىد شەرقىي تۈركىستاندىكى ئەڭ چوڭ مەسجىد ئىكەن. شۇنىڭ ئۈچۈن، قەشقەر شەھىرىگە ئاپتوبۇس بىلەن 4 سائەتتە كېلىدىغان بىر ناھىيىدىن ھېيت نامىزىدىن بىر كۈن ئىلگىرى قەشقەر شەھىرىگە قايتىپ كەلدىم. ئەتىگىنى سەھەر تۇرۇپ، ئاپپاراتىمنى كۆتۈرۈپ، ھېيتگاھ مەسجىدىگە قاراپ ماڭدىم. مەن مېھمانخانىدىن چىقىۋېتىپ: «ئەمدى چىن كوممۇنىست ھۆكۈمىتىنىڭ شەرقىي تۈركىستان مۇسۇلمانلىرىغا قاراتقان «تۆمۈر زەنجىر» سىياسىتى مۇسۇلمانلارنىڭ مەسجىدكە كېلىپ ناماز ئۆتىشىنى چەكلىسە كېرەك» دەپ ئويلىغان ئىدىم. ئەھۋال ھەقىقەتەن شۇنداق ئىدى، چۈنكى، چىن كوممۇنىستلىرى مەسجىدلەرگە كېلىپ ناماز ئوقۇغۇچىلارنى پايلاش ئۈچۈن ئورۇنلىغان ساقچىلارنى ئىشقا سالغان ئىدى. ئۇشتۇمتۇت مەن ئويلىمىغان يەردىن بىر مۇيەسسەر كىشىنىڭ باشچىلىقىدا مەسجىد تەرەپكە قاراپ ئىلگىرىلەپ كېلىۋاتقان بىر توپ كىشىنى كۆردۈم. ئۇلارنىڭ نېمە دېيىشىپ كېلىۋاتقانلىقىنى بىلىش ئۈچۈن، قەدىمىنى تېزلىتىپ ئۇلار تەرەپكە قاراپ ماڭدىم. قارىسام، ھېلىقى ياشانغان بوۋاي تەكبىر ئېيتىپ مېڭىپتۇ. بىر توپ جامائەت ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ئەگىشىپ مېڭىپتۇ. ئۇلار مەسجىدكە يېقىنلاشقانسىرى، باشقا كوچىلاردىن چىقىپ كېلىۋاتقان مۇسۇلمانلارمۇ بارغانسىرى كۆپىيىشكە باشلىدى. بىردەمدىلا مەسجىدكە قاراپ سوزۇلغان ئۇزۇن كوچا توپ - توپ بولۇپ تەكبىر ئېيتىشىپ كېلىۋاتقان مۇسۇلمانلار توپى بىلەن توشۇپ كەتتى! بۇ نېمىدېگەن ھەيۋەتلىك كۆرۈنۈش - ھە! بۇ بىر ئىسلام دۆۋلىتىگە لايىق بىر كۆرۈنۈش ئەمەسمۇ؟ مۇسۇلمانلار كۆپ سانىنى تەشكىل قىلىدىغان قايسى بىر ئەرەب دۆۋلىتىدە بۇنداق كۆرۈنۈشنى كۆرەلەيسىز؟

ھېچقانچە ۋاقىت ئۆتمەيلا 250 مىڭ ئادەم سىغىدىغان ھېيتگاھ مەسجىدى لىق تولدى. جامائەت ئەمدى مەسجىتنىڭ ئالدىدىكى چوڭ مەيدانغا جاينامازلىرىنى سېلىشىپ ئولتۇرۇشقا باشلىدى. بىر قانچە مىنۇت ئىچىدە مەسجىتنىڭ ئالدىدىكى مەيدانمۇ ناماز ئۆتىگىلى كەلگەنلەر بىلەن لىق تولدى. بىردەمنىڭ ئىچىدە مەسجىتكە قاراپ سوزۇلغان يان كوچىلارمۇ پۈتۈنلەي توشۇپ، ئادەملەر 300 مېتىرغىچە سوزۇلدى.

ۋاھ...! ئۇلار نەدىن كەلدى؟ مەن ئۆز - ئۆزەمدىن: «مۇشۇ ھەر تەرەپتىن كېلىپ توپلانغان 10 مىڭلىغان مۇسۇلمانلارنىڭ ئىمان ۋە ئېتىقادىنى ھەرقانداق بىر كۈچنىڭ تونۇپ قالالىشى مۇمكىنمۇ؟» دەپ سورىدۇم. ئەمدى كوچىلارمۇ تارلىق قىلىپ، كىشىلەر ئۆيلىرىنىڭ ئۆگزىلىرىگە جاينامازلىرىنى يېيىشقا باشلىدى. بۇ يەرگە ناماز ئوقۇغىلى كەلگەنلەر قازاقستاندىكىدەك ياشانغانلار بولماستىن، ياشلار، باللار ھەتتا ئاياللارمۇ كەلگەن ئىدى. بۇ ئالاھىدە كۆرۈنۈشنى كۆرۈپ، خۇشاللىقىمدىن يۈرەكلىرىم يايراپ كەتتى! مۇسۇلمانلار جامائىتى بىلەن تولۇپ كەتكەن ئالدىمدىكى بۇ مەنزىرىنى كۆرۈپ، كۆزلىرىمگە ئىشەنمەي قالدىم. مەن ھازىر چىن كوممۇنىستلىرى ئىشغال قىلىۋالغان شەرقىي تۈركىستاندىمۇ ياكى ئىسلام ھاكىمىيىتى يۈرگۈزۈلۈۋاتقان بىر ئىسلام دۆۋلىتىدىمۇ؟

ھاي - ھات! بۇ مەنزىرىگە قاراڭ! ئىمان - ئىشەنچ بىلەن تولۇپ - تېشىپ، ئاللاھقا تەسبىھ ئېيتىۋاتقان قەلبلەر دولقۇنىغا قۇلاق سېلىڭ! ئاللاھقا دۇئا قىلىپ يۇقۇرى كۆتۈرۈلگەن بۇ نۇرلۇق قوللارغا قاراڭ! مۇبارەك مەنزىرىنى كۆرۈڭ! قېنى بۇ ئالاھىدە مەنزىرىنى ۋە چىن مۇستەملىكىچىلىرى بېسىۋالغان شەرقىي تۈركىستاننىڭ نۇرلۇق جامالىنى كۆرۈشنى خالىغان دۇنيا مۇسۇلمانلىرى؟ چىنلىقلار تېخى بۇ ۋەتەننى «بىزنىڭ تارىخى مۈلكىمىز» دەپ گۇمان قىلىشىدۇ. ئىختىيارسىز گويا كىچىك باللاردەك ئۇياقتىن بۇياققا سەكرەپ، بۇ تەسىرلىك مەنزىرىدىن ھاسىل بولغان خۇشاللىقىمنى ئېيتىشقا ئادەم تاپالماي قالدىم! تويۇقسىز مەيداننى باشقۇرۇۋاتقان مۇسۇلمانلارنىڭ بىرسى ماڭا: «خاپا بولماي بۇ يەردىن كەتسىڭىز، چۈنكى بۇ يەر مۇسۇلمانلارنىڭ ناماز ئوقۇشى ئۈچۈن تەييارلانغان» دېدى. مەن قانداقتۇر بىر خىل

(داۋامى 5 - بەتتە)

شەرقى تۈركىستان مۇسۇلمانلىرىنىڭ ئاھ-پەريادى

(بېشى 4-بەتتە)

شەرقى تۈركىستان پايتەختى ئۈرۈمچىدە

شەرقى تۈركىستان پايتەختى ئۈرۈمچىگە كەلدىم. بۇيەرنىڭ ئەھۋالى كىشىنى قايغۇغا سالىدۇ. مەن مەسچىت ئىزدەپ كوچىلارنى كەزگىلى باشلىدىم. خېلى جاپادا ئاران ئۆيلەرنىڭ ئۆزگىرىشكە سېلىنغان بىر مەسچىتنى تاپتىم. مەسچىتتە بىرقانچە كىچىك بالا تۇرغان ئىكەن. مەن ئۇلارغا يېقىنلىشىپ سالام بەردىم: «ئەسسالامۇئەلەيكۇم، ياخشىمۇسىلەر؟». ئۇلار مېنى قىزغىن قارشى ئېلىشتى ۋە «بىزمۇشۇ مەدرىسنىڭ تالىپلىرى» دېيىشتى. مەن «مەدرىس نەدە؟» دەپ سورىدۇم. ئۇلار «مۇشۇ بىز تۇرغان يەر» دېيىشتى. مەن يەنە «مۇشۇ مەسچىتنى دەمسىلەر؟» دەپ سورىدۇم. ئۇلار «بۇ ھەم مەسچىت ھەم مەدرىس» دېيىشتى. مەن «سانىڭلار قانچە؟» دەپ سورىدۇم. «بىز 15 تالىپ» دېيىشتى ئۇلار. «بۇمەدرىسكە ھۆكۈمەت قارامدۇ؟» دەپ سورىغىنىمدا، ئۇلار «ھەئە، ھۆكۈمەت باشقۇرىدۇ» دېيىشتى. «سىلەر تۈركىستانلىقمۇ؟» دەپ سورىدۇم يەنە. ئۇلار «بىز جۇڭگولۇق. تۈركىستان دەپ بىر يەر يوق» دەپ جاۋاپ بېرىشتى. مەن يەنە «بۇمەدرىسكە ئوخشاش يەنە قانچە مەدرىس بار؟» دەپ سورىغىنىمدا، ئۇلار «يەنە باشقا تۆت مەدرىس بار» دېيىشتى. ئاخىردا مەن ئۇلاردىن «ئىسلام جەمئىيىتى قەيەردە؟» دەپ سورىغىنىمدا، ئۇلار «مۇشۇ پايتەخت ئۈرۈمچىدە» دەپ جاۋاپ بەردى.

1989- يىلى مەشھۇر بارىن ئىنقىلاۋى يۈز بەرگەندىن كېيىن ئەھۋال ئۆزگەرگەن. چىن كوممۇنىستىك ھۆكۈمىتى ئىلگىرىكى سىياسەتلىرىنى قايتا يۈرگۈزۈشكە باشلىغان. ئۆلىمالارنى قولغا ئېلىپ، دىن ئوقۇغان ياشلارنى ھەريەردىن سۈرۈشتۈرۈشكە باشلىغان ھەممە بىرقانچە ئۇنلىغان مەسچىتلەرنى تاقىۋەتكەن. مەن بارىن ئىنقىلاۋى ھەققىدە ئەھۋال سوراشنى كۆڭلۈمدىن ساقىت قىلمىغان ئىدىم: بارىن قەشقەر شەھىرىگە يېقىن بىر يېزا بولۇپ، ئۇيەرنىڭ خەلقى ئۆزىنىڭ دىنى ئېتىقادىنى بىرقەدەر مۇستەھكەم ساقلاپ قالغان. بۇيېزىنىڭ ياشلىرى كوممۇنىزىم نىزامىغا قارشى چىقىپ، كوممۇنىستلاردىن شەرقى تۈركىستاندىن چىقىپ كېتىشنى تەلەپ قىلغان ۋە شەرقى تۈركىستان خەلقىنى ئىسلام ھۆكۈمىتى قۇرۇشقا چاقىرغان. بۇيەردىكى كۆپلىگەن خەلق قوزغىغان بۇ ئىنقىلاپنىڭ نەتىجىسى شۇبولدىكى، چىن قوراللىق باسمىچى كۈچلىرى 15 لىغان ئايروپىلان، تانكىلار بىلەن ئەسكەر ئىۋەتىپ، بۇيېزىنى قورشاپ ھۇجۇم قىلىپ، مىڭلىغان بىگۇناھ مۇسۇلمانلارنى قىرىپ تاشلاپ، بۇيېزىنى پۈتۈنلەي خانىۋەيران قىلىۋەتكەن. شۇنىڭدىن كېيىن چىن ھۆكۈمىتى مىڭلىغان خىتاي بىلەنى بۇيېزىغا كۆچۈرۈپ كېلىپ يەرلەشتۈرگەن. نۆۋەتتە مۇسۇلمانلارنىڭ يوقۇلۇش بەدىلىگە بۇيېزىدا چىنلىقلار ياشىماقتا. مەن يەنە بىر كىشىدىن مەدەنىيەت ئىنقىلاۋى توغرىسىدا سۆز ئېچىشنى تەلەپ قىلدىم. ئۇكىشى مۇنداق دېدى: «ماۋزېدۇڭ باشلىغان مەدەنىيەت ئىنقىلاۋى، چىننىڭ ئىچكىرى ئۆلكىلىرىدە توختىغان بولسىمۇ، شەرقى تۈركىستاندا تېخى توختىغىنى يوق. بۇنىڭ ئالامەتلىرى شۇكى، ئەرەبچە ئوقۇش دىنى ئوقۇش پۈتۈنلەي چەكلەنگەن. يەنە بىرى، مۇسۇلمانلارنىڭ ناماز ئۆتەپ، روزا تۇتۇشىغا رۇخسەت قىلىنمىغان. «دىنى تەبلىغ، دەۋەت ئىلەر، جەننەت-دوزاخنىڭ گېپىنى قىلىپ، كىشىلەرنى بۇلغىماڭ» دەپ، ئۆلىمالارنى ئەمگەك لاگېرلىرىدا تۇتۇپ قېلىپ ئەمگەككە سېلىۋاتقانلىقىنى ئاڭلىدىم. مەن ئىسلام جەمئىيىتىگە بېرىپ، شەرقى تۈركىستاننىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىن كەلگەن 200 گە يېقىن ئوقۇغۇچىنى كۆردۈم. بۇ جەمئىيەتنى ھۆكۈمەت بىۋاسىتە باشقۇرىدىكەن. بۇ پەقەت خەلقئارا جامائەتچىلىكنى ئالداپ، ئۆزىنى مۇسۇلمانلارغا ئەركىنلىك بەرگەن قىلىپ كۆرسىتىش ئۈچۈنلا ئىكەن. كۆپلىگەن مۇسۇلمانلاردىن بۇ ئاتالمىش «ئىسلام جەمئىيىتى» نىڭ ھەقىقىتىنى سورىدۇم. ئۇلار بىردەك: «بىزنىڭ كارىمىز يوق، چۈنكى ئۇلار مەسچىتكە كېلىپ ناماز ئوقۇغانلارنى رازۋېتكا قىلىدىغان، كىمنىڭ نىمە دىگەنلىكىنى ھۆكۈمەتكە يەتكۈزۈپ تۇرىدىغان ئاكتىپ ئىماملارنى تەربىيىلەپ چىقىرىدۇ. بۇجەمئىيەتكە پەقەت چىننىڭ كوممۇنىستىك نىزامىنى قوللاپ-قۇۋۋەتلەيدىغانلارنىلا قوبۇل قىلىدۇ».

قاغىلىق بازىرىدا

قاغىلىق بازىرىغا كەلگەندە ماشىنا بۇزۇلۇپ قالدى. مەن بۇپۇرسەتنى غەنىمەت بىلىپ، يېڭى ئەرسىلەرنى بىلىش ئۈچۈن، شۇيەردىكى كىشىلەرگە يېقىنلاشتىم. يۈزلىرىدىن خاتىرجەملىك ئالامەتلىرى كۆرۈنۈپ تۇرغان 50 ياشلار چامىسىدىكى بىر كىشىنىڭ ئالدىغا بېرىپ، «مەن ئەرەبىستان مۇسۇلمانى» دېدىم. ئۇكىشىنىڭ خوشاللىقتىن ئۇكىشىنىڭ يۈزلىرى يورۇپ كەتتى ۋە ئىككى قولىنى قۇچىقىغا قويۇپ تۇرۇپ، «ناماز» دېدى. مەن «ھەئە» دىگەننى بىلدۈرۈپ باش لىڭشىتتىم. ئۇكىشى «ئەرەبچە قۇربان ھېيت نامىزى» دېدى. مەن «ناماز ئوقامسىز؟» دەپ سورىغىنىمدا، ئۇكىشى ئۇشتۇمتۇت بارمىقى بىلەن بىزگە ئارقىسىنى قىلىپ تۇرغان چىن ساقچىنى كۆرسىتىپ، گويا كى ئۇنىڭدىن ئېھتىيات قىل، دىگەندەك قىلىپ لېۋىنى چىشلىدى. ئارقىدىنلا ماڭا ئەلەملىك قاراپ قويۇپ كېتىپ قالدى. بىرپەستىن كېيىن ھېلىقى چىن ساقچى كېتىشىگە، ئۇيەنە قايتا يېنىمغا كېلىپ مۇنداق دېدى: «چىنلىقلار بىلەن ياشاش مۈشكۈل!».

مەن ئۇنىڭغا: «سەۋرى قىلىڭ، بۇخارا، سەمەرقەنتلەردە كوممۇنىزىم تۈگىدى، خۇدا خالىسا، شەرقى تۈركىستاندىمۇ يېقىندا كوممۇنىزىم تۈگەيدۇ» دېدىم. ئۇكىشى خوشال بولۇپ، ماڭا قارىغان ھالدا: «خۇدا خالىسا، خۇدا خالىسا...» دەپ تەكرارلىدى. مەن ھېلىقى كىشىنىڭ چىن ساقچى يېنىمىزدا تۇرغان ۋاقىتتىكى ھالىتىنى كۆرۈپ چوڭقۇر ئويلاندىم ۋە ئازاپلاندىم. چۈنكى، شەرقى تۈركىستاندىكى ئاشۇ مۇسۇلمان قېرىنداشلىرىمىزنىڭ قانچىلىك خەۋپ ئىچىدە ياشاۋاتقانلىقىنى تونۇپ يەتكەن ئىدىم. پەقەت دىن توغرۇلۇقلا بىرجۈملىلىك سۆز سۆزلەشنىڭ ئۆزىلا تۈرمىگە كىرىشكە لايىق جىنايەتتۇر.

لېكىن، چىن كوممۇنىستىك ھۆكۈمىتىنىڭ شەرقى تۈركىستان مۇسۇلمانلىرى ئۈستىدىن يۈرگۈزگەن زالىم، قانخور سىياسىتى، شەرقى تۈركىستان خەلقىنىڭ ئىسلام دىنىغا بولغان ئەقىدىسىنى يوق قىلالىدىمۇ؟ بۇنىڭغا مەن تۆۋەندىكى بىرقانچە مىسال ئارقىلىق جاۋاپ بېرىپ ئۆتىمەن.

شەرقى تۈركىستاننىڭ چوڭ شەھەرلىرىنىڭ بىرسىدە، بىركۈنى كۆپ-كۈندۈزدىلا يېشى 12 دىن ئاشمىغان ئۈچ نەپەر ئۆسمۈر بالا، شەھەرمەركىزىدىكى مەسچىتنىڭ تېمىغا، «شەرقى تۈركىستان ئىسلام جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلسۇن! چىن مۇستەملىكىچىلىرى ۋەتىنىمىز شەرقى تۈركىستاندىن چىقىپ كەتسۇن! تۇغقۇت چەكلەش سىياسىتى توختىتىلسۇن!» دىگەن شوئارلارنى يېزىپ، ۋاراقچىلارنى چاپلاپ كېتىشتى. مەن بۇھادىسىنى كۆزۈم بىلەن كۆرمىدىم. لېكىن، بۇنى ئىشەنچىلىك بىر كىشى سۆزلەپ بەرگەن ۋە ئۇ ماڭا مۇنداق دېدى: «بۇھادىسە قۇربان ھېيتتىن بىرقانچە كۈن ئىلگىرىلا يۈز بەرگەن. چىن ساقچىلىرى ئۈچ نەپەر ئۆسمۈر بالىنى تۇتۇپ تۈرمىگە تاشلىدى. ئېيتىڭلار، بۇبالىلارنىڭ قىلغان ئىشلىرىنى قانداق چۈشىنىش كېرەك؟».

شۈبھىنىڭ تەسىرىدە، بىرەر خەتەرگە يولۇقۇپ قالماي دەپ ساياھەتچى قىياپىتىدە ياسىنىۋالغان ئىدىم. مەن ئۇكىشىنىڭ تەلىۋىگە ئاساسەن ئۇيەردىن كەتتىم ۋە ئىچىمدە، «بورتۇ، مەنمۇ مۇسۇلمان، سىلەرنى سۆيىمەن، سىلەرنىڭ ئەھۋالىڭلارنى دۇنياغا تونۇتۇش ئۈچۈن كەلدىم» دېدىم.

ئەي، ئاجىزلارنىڭ پەرۋەردىگارى!

مەسچىتنىڭ خەتىبى ئوچۇق ئەرەپ تىلى بىلەن، «ئاللاھۇئەكبەر، ئاللاھۇئەكبەر، ۋەلىللاھىلھەمدۇ» دەپ خۇتبىنى باشلىدى. كېيىن مۇنداق دېدى: «ئەي ئاجىزلارنىڭ پەرۋەردىگارى! ئەي، ماڭا دۇئا قىلىڭلار مەن دۇئايىڭلارنى ئىجابەت قىلىمەن دىگەن زات! مانا بىز ساڭا دۇئا قىلىۋاتىمىز، دۇئايىمىزنى ئىجابەت قىلغىن. بىزنى دۈشمەنلىرىمىز ئۈستىدىن غەلىبە قازىنىشقا نېسىپ قىلغىن. دىن دۈشمەنلىرىگە قارشى بىزلەرگە ياردەم قىلغىن!».

خەتىپ ئاخۇنىڭ بۇسۆزلىرىنى چىن كوممۇنىستلىرى قانداقلارچە بىلمەي قالدى؟ قانداق قىلىپ ئۇلارنىڭ رازۋېتكىسىدىن قۇتۇلۇپ قالدى؟ بۇنى ھېچ بىلمىدىم!

خەتىپ ئاخۇنۇم خۇتبىسىنى داۋاملاشتۇردى: «قەدەم ئىزى بىراۋنىڭ ماڭغانلىقىغا دالالەت قىلىدۇ. ئاسمان-زىمىننىڭ مۆجىزىت بولۇپ تۇرۇشى قۇدرەتلىك بىر ئاللاھنىڭ بارلىقىغا دالالەت قىلمامدۇ؟ ئاللاھ باردۇر، ئۇبىزنىڭ يارىتقۇچىمىزدۇر، بىزگە رىزىق بەرگۈچىدۇر. شۇنداق تۇرۇقلۇق ئاللاھقا ئىمان كەلتۈرمەي كاپىر ياشاۋاتقان مىللەتلەر يەنىلا مەۋجۇتتۇر».

مانا بۇسۆزلەر ئاللاھقا ئىمان كەلتۈرمەي، كۇپرى زالالەتتە ياشاۋاتقان چىن كوممۇنىستلىرىنىڭ شەرقى تۈركىستان مۇسۇلمانلىرى ئالدىدا بەربىر خار ئىكەنلىكىنىڭ ئالامىتى ئەمەسمۇ؟

خەتىپ ئاخۇنۇم خۇتبىسىنى ئاخىرلاشتۇردى. 15 مىڭلىغان مۇسۇلمانلار قاتارەپ بولۇپ ناماز ئۆتەشكە تەييارلاندى. قېرى-ياش، ئەر-ئايال، بالىلار بولۇپ 150 مىڭدىن ئارتۇق جامائەت قۇربان ھېيت نامىزىنى ئۆتىدۇق. مانا بۇدىنىمىز، كوممۇنىزىم نىزامى ئۈستىدىن شەرقى تۈركىستان خەلقىنىڭ ئىمان ۋە ئىشەنچىنىڭ غالىپ كەلگەنلىكىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ!

چىن كوممۇنىستلىرىنىڭ تۆمۈرچاڭگىلى شەرقى تۈركىستان خەلقىنىڭ ئىرادىسىنى بوغۇشتۇرۇپ قويالىغىنى يوق! شەرقى تۈركىستان مۇسۇلمانلىرى يەنىلا ھېيت نامازلىرىنى چوڭ جامەلەردە ئۆتەيدۇ. نامازتۈگىگەندىن كېيىن، ھېيت-ئايەملەرنى تەبرىكلىشىپ، بىر-بىرلىرى بىلەن سالاملىشىپ، قۇچاقلىشىپ كۆرۈشۈشلەر باشلىنىپ كەتتى. بۇچاغدا ئۆزەمنى گويا كى ئەنە شۇ بىر-بىرلىرىنى تەبرىكلىشىپ كۆرۈشىۋاتقان كىشىلەرنىڭ بىرسىدەك ھېس قىلدىم. بۇخىل كۆرۈشۈشلەر مەسچىت ئالدىدا بىرسائەتكىچە داۋام قىلدى. تەبەسسۇم جىلۋە قىلغان يۈزلەر، خوشال كەيپىياتلار ئۆزى-ئۆيلەرگە يۆتكىلىشكە باشلىدى. مەنمۇ ۋېلسىپىتىمنى ئېلىپ قەشقەر شەھىرىنى ئايلىنىشقا باشلىدىم. ئۇكۈنى مەن شەرقى تۈركىستاندىكى قۇربان ھېيتنىڭ ئىككىنچى قىسمىنى كۆردۈم: قەدىمى شەھەر قەشقەرنىڭ كوچىلىرى قۇربانلىق بىلەن تولۇپ كەتكەن ئىدى. ھەر بىر ئۆينىڭ ئالدىدا بىردىن قوي، پەيغەمبىرىمىزنىڭ سۈننىتىگە بىنائەن قۇربانلىق بوغۇزلاش باشلىنىپ كەتكەن ئىدى. بۇيەردە مەن ئۆز-ئۆزەمدىن سوراشقا باشلىدىم: ئۆز دىنىنى سۆيۈشتە ۋە ئۆز دىنىغا ئەمەل قىلىشتا، كوممۇنىستلارنىڭ مۇستەملىكىسىگە چۈشۈپ قالغان شەرقى تۈركىستان بىلەن مۇستەقىل ياشاۋاتقان ئىسلام دۆلەتلىرى ئارىسىدا پەرىق بارمۇ-يوق؟ مەن شەرقى تۈركىستاندا كۆرگەن بۇكۆرۈنۈشلەر مۇستەقىل ياشاۋاتقان ھېچقانداق بىر ئىسلام دۆلىتىدە تېپىلمايدۇ. مۇشۇنداق ئىكەن، شەرقى تۈركىستان خەلقى چىن مۇستەملىكىچىلىرىنىڭ خالىغانچە تالان-تاراج قىلىشىغا تاشلاپ قويۇلامدۇ؟ ئىسلام ئەللىرى ھازىر سابىق سوۋېت ئىتتىپاقىدىن مۇستەقىل بولۇپ چىققان ئوتتۇرا ئاسىيا جۇمھۇرىيەتلىرىگە ياردەم قىلىش بىلەنلا چەكلىنىپ قېلىۋاتىدۇ. لېكىن، ئوتتۇرا ئاسىيانىڭ بىر قىسمى بولغان شەرقى تۈركىستان ھازىرغىچە ئىسلام ئەللىرىدىن ھېچقانداق بىر ياردەمگە ئېرىشەلمىدى. شەرقى تۈركىستانغا ياردەم قىلىش ۋاقتى تېخىچە يېتىپ كەلمىدىمۇ؟ شەرقى تۈركىستان مۇسۇلمانلىرىنىڭ چىن كوممۇنىستلىرى تەرىپىدىن خالىغانچە دەپسەندە قىلىنىشىدا، ئىسلام ئەللىرىنىڭ ھېچ مەسئۇلىيىتى يوقمۇ؟

شەرقى تۈركىستان مۇسۇلمانلىرىنىڭ ئەھۋالىنى دۇنيا مۇسۇلمانلىرىغا يەتكۈزۈشتە، كۆڭلۈمدە بىرەر شەك قالمىسۇن دەپ، شەرقى تۈركىستاننىڭ يەنە بىرقانچە شەھەرلىرىنى زىيارەت قىلدىم. كۆپلىگەن جايلاردا ئادەتتىكى نامازغا قاتنىشىپ چىقتىم. ھەقىقەتەن مۇسۇلمانلارنى جەلپ قىلغۇدەك دەرىجىدە، كىشىلەر شەھەرلەرنىڭ مەركىزىدىكى جامەلەردە ھېيت نامىزىنى ئوقۇيدىكەن. يەنە بىرمەسچىتتە جۈمە نامىزىغا قاتناشتىم. جۈمە نامىزىغا ھازىر بولغانلارنىڭ سانى 20 مىڭدىن كام ئەمەس ئىدى. ئەتىكى نامازلارنى، يەنى نامازشامنى چوڭ مەسچىتلەرنىڭ بىرىدە ئوقۇدۇم. نامازغا ئاز دىگەندەمۇ مىڭ كىشى قاتناشقان ئىدى. تۈركىستاندا يەنە خوتەن شەھىرىنى زىيارەت قىلدىم. خوتەن شەھىرىدە ئۆلىمالار ناھايىتى كۆپ ئىكەن. يەكەن شەھىرىنىمۇ كۆردۈم. ئومۇمەن شەرقى تۈركىستاننىڭ جەنۇبىغا جايلاشقان شەھەرلەردىكى ئادەملەر ئۆزلىرىنىڭ ھەقىقى مۇسۇلمانلىق قىياپىتىنى ساقلاپ قالغان ئىكەن.

شەرقى تۈركىستاننى زىيارەت قىلىپ بولغاندىن كېيىن، چىننىڭ پايتەختى بېيجىڭغا كەلدىم. بۇشەھەرنىڭ ھەممە يەرلىرىدە، «سىرتقا ئېچىۋېتىلگەن چىن سىياسەتلىرىنى قارشى ئالىدۇ»، دىگەن خەتلەر يېزىلغان لوزۇنكىلار ئادەمنىڭ كۆزىگە چېلىقىپ تۇرىدۇ. بۇگېزىتلەرنىڭ ھەممىسى چىننىڭ ئەسلى چىگرىسىدىلا تەدبىق قىلىنىدۇ. ماۋزېدۇڭنىڭ شەپكىسى، كوممۇنىزىم نەزەرىيىسى ئەمەلدىن قالدۇرۇلغان، بېيجىڭدا ۋېلسىپىتلارنىڭ ئورنىنى ياپون ماشىنىلىرى ئىگىلىگەن، غەربچە كىيىملار بازارنى تولدۇرىۋەتكەن. لېكىن، خىتاي خەلقى ياشاۋاتقان بۇمەدەنىي تۇرمۇش تېخى شەرقى تۈركىستانغا يېتىپ كەلمىگەن. تۈركىستاننى ئۆزگەرتىشتىكى قالاق تۇرمۇشقا تاشلىۋەتكەن شەرقى تۈركىستان تېخىچە ماۋزېدۇڭنىڭ ئاتالمىش «مەدەنىيەت ئىنقىلاۋى» دەۋرىدە ياشىماقتا. ماۋزېدۇڭ تۈركىستان خەلقىنى پۈتۈنلەي يوقىتىش ئۈچۈن تېخىچە قەشقەر شەھىرىدە پۈت تىرەپ تۇرماقتا. غەربىي تۈركىستان ئىلگىرى لېنىن، ئىستالىنلارنىڭ قولىدا تارتقان زۇلۇملارنى شەرقى تۈركىستان خەلقى دېڭشياۋپىڭنىڭ قولىدا ھازىرغىچە تارتىپ كەلمەكتە. لېنىن، ستالىنلارنىڭ زۇلمى، ماۋزېدۇڭ، دېڭشياۋپىڭلارنىڭ زۇلمى ئالدىدا ھېچ گەپ ئەمەسكەن!

ئەرەبچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى: تۇرغۇنجان ئالاۋۇدۇن

قىزىل چىنىنىڭ دىنى ئالدامچىلىق سىياسىتى

ئابدۇجېلىل تۇران

چىن خەلق جۇمھۇرىيىتى ئاساسى قانۇنىنىڭ 36 - ماددىسىدا ، « جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتىنىڭ پۇقرالىرى دىنى ئېتىقات ئەركىنلىكىگە ئىگە » دېيىلگەن بولسىمۇ، ئەمما ،قانۇن ۋە ئىنسان ھەقلىرى ئېغىر ئاياق ئاستى قىلىنىۋاتقان كوممۇنىستىك رېجىم ئاستىدىكى شەرقى تۈركىستاندا دىنى ئەركىنلىك پەقەتلا قەغەز يۈزىدىكى قۇرۇق شوئارغا ئايلىنىپ قالدى،قىزىل چىن ھۆكۈمىتى ئۆزىنىڭ سىياسى ئېھتىياجىغا ئاساسەن دىنى ئەركىنلىكنى گايىدا سەل - پەل قويۇۋېتىپ ،گايىدا كىشىنى بۇرۇختۇم قىلغۇدەك دەرىجىدە چەك قامال قىلدى.

تاخىر جاللات زوزۇڭتاڭ شەرقى تۈركىستاننى ئىشغال قىلغاندىن بۇيان، جىڭ شۇرېن، ياڭ زېڭشىن، شېڭ سىسەي، ماۋ زېدۇڭ، دېڭ شاۋپىڭ قاتارلىق مۇستەبىت ھۆكۈمرانلارنىڭ ھەممىسىلا دىنى سىياسەت جەھەتتە ئالدامچىلىق، ئىككى يۈزلىمىچىلىك،ھىيلىگەرلىك سىياسىتىنى يۈرگۈزۈپ،شەرقى تۈركىستان مۇسۇلمانلىرىنىڭ دىنى ئېتىقادىنى خالىغانچە دەپسەندە قىلىپ كەلدى .

1949- يىلى قىزىل چىن شەرقى تۈركىستاننى ئىستىلا قىلغاندىن كېيىن، 1959- يىلىغىچە ئۆز ھاكىمىيىتىنى مۇستەھكەملىۋېلىش ئۈچۈن،ھىيلىگەرلىك سىياسىتىنى قوللىنىپ،دىنى ئىشلارنى ئانچە چەكلەپ كەتمىدى، 60 - يىللارغا كەلگەندە مەدرىسلەرنى بىردەك تاقىدى،مەدرىسلەردىكى تالىپلارنىڭ ھەممىسىنى دېگۈدەك تارقىتىۋەتتى،كۆپلىگەن دىنى ئۇستازۋە تالىپلارنى ھەرخىل تۆھمەت چاپلاپ تۈرمىلەرگە تاشلىدى،نۇرغۇنلىرىنى شېھىت قىلدى، مەسىلەن،شەرقى تۈركىستاندىكى مەشھۇر ئۆلىمالاردىن خوتەنلىك ئابدۇغېنى داموللام ، ھۇشۇر مۇپتى ئاخۇنۇم ،غىياسىددىن قارىم ،ئابدۇللاھ قارىم قاتارلىق سانسىزلىغان بىگۇناھ كىشىلەر قىزىل چىنىنىڭ جازا مەيدانلىرىدا ۋە ئەمگەك لاگېرلىرىدا ئاچلىقتىن ۋە ئېغىر ئەمگەكتىن ھاياتىدىن ئايرىلدى !

65 - ۋە 66 - يىللىرىغا كەلگەندە قىزىل چىن ھۆكۈمىتى تېخىمۇ ئەسەبىيلىشىپ، كۆپلىگەن مەسچىتلەرنى چېقىپ تۈزلىۋەتتى،بىر قىسىم مەسچىتلەرنى چوشقا ئېغىللىرىغا ئايلاندۇرۇۋالدى،خۇددى ياۋۇز قاراقچىلاردەك خالىغان ئۆيلەرنى ئاختۇرۇپ، دىنى كىتابلارنى ۋە قىممەتلىك تارىخى كىتابلارنى يىغىۋېلىپ كۆيدۈرۈپ كۈل قىلدى،كۆپلىگەن مىللى يادىكارلىقلىرىمىزنى خانىۋەيران قىلدى، ئاتالمىش « مەدەنىيەت ئىنقىلابى » دا بۇخىل زۇلۇم چېكىدىن تېخىمۇ ئاشتى ! بۇ پاجىئە تاكى 80 - يىللارغىچە داۋاملاشتى .

80 - يىللاردىن كېيىن، قىزىل چىنىنىڭ سىياسىتىدە بىر ئاز ئۆزگىرىش بولدى،چىن ھۆكۈمىتى دۇنيا جامائەتچىلىكىنىڭ كۆزىنى بوياش ئۈچۈن، قىسمەن مەسچىتلەرنى قايتا ئېچىلىشقا ياكى رېمونت قىلىشقا رۇخسەت قىلدى،ئەمما ،يېڭىدىن ئېچىلغان بۇمەسچىتلەر شەرقى تۈركىستاندىكى مۇسۇلمانلارنىڭ ئېھتىياجىنى زادىلا قاندۇرالمىدى .

90 - يىلى شەرقى تۈركىستاننىڭ بارىن يېزىسىدا مىللى ئىنقىلاب پارتىلىغاندىن كېيىن،قاتتىق ئالاقزادە بولغان چىن مۇستەملىكىچىلىرى،خۇسۇسى مەكتەپلەردە دىنى تەلىم ئېلىۋاتقان ياشلارنىڭ خېلى كۆپ قىسمىنى ھەرخىل باھانە - سەۋەبلەر بىلەن تارقىتىۋەتتى، بىر قىسىم ياشلارنى تۈرلۈك ھىيلە - نەيرەڭلەر بىلەن تۈرمىلەرگە تاشلىدى، بۇنىڭ بىلەن چىن مۇستەملىكىچىلىرى ئۆزلىرىنىڭ ئىككى يۈزلىمىچىلىكىنى يەنە بىر قېتىم ئاشكارىلىدى. قىزىل چىن ھۆكۈمىتى بۇنىڭ بىلەنلا قانائەتلىنىپ قالماستىن، چەتئەل دىنى كىتابلىرىنىڭ شەرقى تۈركىستانغا كىرىشىنى قاتتىق كونترول قىلدى. پەقەت 83 - يىلدىن 89 - يىلغىچە بولغان ئارىلىقتا قونجىراپ چىقىرىلغان 90 مىڭ پارچە قۇرئان ۋە دىنى كىتابلارنى تۇتۇپ قالغانلىقىنى « ئاپتونوم رايونلۇق سىياسى كېڭەش » نىڭ رەئىسى بادەي ئۆز ئېغىزىدىن بايان قىلدى (شىنجاڭ سىياسى كېڭەش زور يىغىنىنىڭ 90 - يىللىق سانىغا قاراڭ).

شەرقى تۈركىستاندا دىنى كىتابلارنىڭ نەشر قىلىنىشى زور چەكلىمىگە ئۇچرىغاچقا ،مۇسۇلمانلارنىڭ دىنى كىتابلارغا بولغان ئېھتىياجى زادىلا قانماي كەلدى. قىزىل چىن ھۆكۈمىتى خەلقنىڭ كۆزىنى بوياش ئۈچۈن، 1987- يىلى ئۈرۈمچىدە بىر ئېپتى ئۇلۇق،سۈپۈرۈسى قۇرۇق « ئىسلام ئىنستىتۇتى » نى قۇرغان ئىدى،ھازىرغىچە بۇمەكتەپ پۈتۈن شەرقى تۈركىستان بويىچە ئاران 120 نەپەر ئوقۇغۇچى قوبۇل قىلدى،بۇ، چاغقىچە شەرقى تۈركىستان خەلقىگە نىسبەتەن گويا بىر تامچە سۇ ئىدى،رەزىل كوممۇنىست ھۆكۈمىتى ئەنە شۇ بىر تامچە سۇنىمۇ زەھەرلەشتىن ۋاز كەچمىدى، بۇمەكتەپتە ئۆتۈلىۋاتقان دەرسلەر مەكتەپنىڭ ئىسمىغا مۇناسىپ بولماستىن،ماركسىزم نەزەرىيىسى ئاساسى دەرسلىك قىلىنىپ، دىنى دەرسلەر قوشۇمچە دەرسلىك قىلىپ ئۆتۈلىدۇ.

چىن خەلق جۇمھۇرىيىتى ئاساسى قانۇنىنىڭ 36 - ماددىسىدىكى « ھەرقانداق كىشىنىڭ دىنغا ئېتىقات قىلىش،ئېتىقات قىلماسلىق ئەركىنلىكى بار » دېگەن سۆزگە مۇنداق ئىزاھات بېرىلگەن : « ھەر بىر كىشى ھەرقانداق بىر دىنغا ئىشىنىش،ئىشەنمەسلىك ئەركىنلىكىگە ئىگە بولۇپ،دىنغا ئىشەنگۈچىلەر ئىشەنمىگۈچىلەرنى ھاقارەت قىلىشقا ، كەمسىتىشكە بولمايدۇ ،دىنغا ئىشەنمىگۈچىلەر دىنغا ئىشەنگۈچىلەرنى ھاقارەتلەشكە ،كەمسىتىشكە بولمايدۇ».

ئەمەلىيەتتىچۇ؟ خۇددى يۇقۇرىدا ئېيتىپ ئۆتكىنىمىزدەك، قىزىل چىن ھۆكۈمىتى دىننى چەكلەش،دىنى زاتلارنى تۇتۇش،سولاش ۋەھاقارەتلەشتىن سىرت،دىنغا قارشى ماقالىلەرنى يېزىپ،گېزىت - ژورناللاردا ئېلان قىلماقتا ،مەسىلەن، « ئىسلام دىنى ھەققىدە قىسسە » ،« ئاتېئىزم تەربىيىسى ھەققىدە ئوقۇشلۇق » دېگەنگە ئوخشاش مۇقەددەس ئىسلام دىنىمىزغا ھاقارەت كەلتۈرىدىغان كىتابلارنى ئايرىم نەشر قىلىپ تارقىتىپ،مۇسۇلمان پەرزەنتلىرىمىزنى زەھەرلەشكە ئۇرۇنماقتا !

ئەفسۇس

شەرقى تۈركىستاندىكى پاجىئە

تۈرك دۇنياسىنىڭ شەرقىتىكى يىگانە قەلئەسى دەپ تونۇلغان شەرقى تۈركىستاندا ياشاۋاتقان 30 مىليونغا يېقىن مۇسۇلمان قېرىنداشلىرىمىز كوممۇنىست چىنىنىڭ ئاسارىتى ئاستىدا يوقۇلۇش خەۋپىگە دۇچ كەلمەكتە . ئاناۋەتەن شەرقى تۈركىستاننى مۇستەملىكە قىلىۋالغان كوممۇنىست چىن ئىمپېرىيالىزمى،بۇرايوندا ياشاۋاتقان قېرىنداشلىرىمىزنى ئىنسانلارچە ياشاش ھەققىدىن مەھرۇم قىلماقتا ، مىللىتىمىزنى خىتايلاشتۇرۇش ئۈچۈن ھەرخىل ۋاستىلەرنى قوللانماقتا . يېقىنقى خەۋەرلەرگە قارىغاندا ،چىن ھۆكۈمىتى ۋەتىنىمىزدە مەجبۇرى تۈزۈم ۋە بېسىم ئاستىدا پىلانلىق تۇغۇت سىياسىتىنى جىددى يۈرگۈزمەكتە . بۇخىل رەزىل سىياسەتنىڭ تۈرتكىسىدە ، ۋەتىنىمىزدە ياش ئانىلارنىڭ بالىسى نورمالسىز چۈشۈپ كېتىش،بوۋاق ئۆلۈك تۇغۇلۇش، تۇغماسلىق ۋە جىنسى كېسەللىكلەر كۆپىيىپ كېتىشتەك ئېچىنىشلىق ئاقىۋەتلەر كېلىپ چىقماقتا ، مەجبۇرى بالا چۈشۈرۈۋېتىش جەريانىدا كۆپلىگەن ياش ئانىلار ھاياتىدىن ئايرىلماقتا . 20 - ئەسىرنىڭ نومۇسى دەپ بىلىنگەن بۇپاجىئەنى توختىتىش ئۈچۈن دۇنيادىكى خەلقئارالىق تەشكىلاتلارغا شۇنداق مۇراجەت قىلىمىزكى، دېموكراتىك ئەللەر ۋە مۇسۇلمان ئەللىرى بۇخىل رەزىل جىنايەتلەرگە سۈكۈت قىلىپ تۇرماستىن، بىزگە ھېسداشلىق قىلىپ،چىن ھۆكۈمىتىگە بېسىم ئىشلىتىشى كېرەك !

نۆۋەتتە شەرقى تۈركىستانغا كېلىۋاتقان خەتەرلىك ئاقىۋەتلىرى كۈندىن - كۈنگە كۆپەيمەكتە ۋە قىزىل چىن 1964- يىلى شەرقى تۈركىستاندا باشلىغان ئاتوم سىنىقى تاكى ھازىرغىچە داۋاملىشىپ كەلمەكتە . چىن شەرقى تۈركىستاندا پارتلاتقان ئەڭ ئاخىرقى ئاتوم سىنىقىنىڭ كۈچى، 2 - دۇنيا ئۇرۇشىدا ياپونىيىنىڭ خىروشىما ئارىلىدا پارتلىغان ئاتوم بومبىسىنىڭ 70 ھەسسىسىگە تەڭ بولۇپ، ئۇنىڭ كۈچى بىلەن ۋاشىنگتون، موسكۋا ،توكيو شەھەرلىرىنى تۈپ - تۈز قىلىۋېتىشكە تېگىشلىك بولىدۇ.

چەتئەل رادىيولىرىنىڭ 1990- يىل 2 - ئاينىڭ 29 - كۈنى مەلۇم قىلغان خەۋەرگە ئاساسلانغاندا ،لوپنۇردا ئېلىپ بارغان ئاتوم يادرو سىنىقىنىڭ تەسىرىدىن ئەتراپقا تارالغان رادىئاكتىپ ماددىلار شەرقى تۈركىستاندا يۇقۇملۇق جىگەر كېسەللىكى،ئۆپكە كېسەللىكى قاتارلىق تۈرلۈك كېسەللىكلەرنىڭ تېز سۈرئەتتە تارقىلىشىغا سەۋەبچى بولماقتا . « ئۈنىۋ» خەۋەر ئاگېنتلىقىنىڭ 1981- يىلى 8- ئاينىڭ 23 - دىكى خەۋىرىگە قارىغاندا ، شەرقى تۈركىستاندا كىشىلەرنىڭ ئۆلۈش نىسبىتى تېزلەشكەن ۋە خوتەن ئەتراپىدا 800 كىشى نامەلۇم سەۋەبلەر بىلەن ئۆلۈپ كەتكەن، بوۋاقلارنىڭ مېيىپ تۇغۇلۇش نىسبىتىمۇ كۈندىن - كۈنگە كۆپەيگەن .

« ئەرەپ خەۋەرلىرى » گېزىتىنىڭ 1985- يىل 1- ئاينىڭ 25 - كۈندىكى سانىدا ، « ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرۈش رايونى بولغان شەرقى تۈركىستاندا ،ھازىر كىشىلەرنىڭ 40 ياش ئەتراپىدا ئۆلۈپ كېتىش نىسبىتى ئاشماقتا » دەپ يېزىلدى .

قىزىل چىن ھۆكۈمىتى ئۇزۇن يىللاردىن بېرى شەرقى تۈركىستان خەلقىنى ئاتوم بومبىسى ۋە خىمىيۋى قوراللارنىڭ قۇربانى قىلىپ كەلدى ھەمدە ۋەتىنىمىزنىڭ يەر ئۈستى،يەر ئاستى بايلىقىنى تالان - تاراج قىلىپ، بۇتۇپراقنىڭ ھەقىقى ساھىبى بولغان تۈرك خەلقىنى ئۆز بايلىقىدىن پايدىلىنىش ھوقۇقىدىن مەھرۇم قىلدى،تۈرك خەلقى ئۆز ۋەتىنىدە يات مىللەت قاتارىدا مۇئامىلە قىلىنماقتا ،چىن مۇستەملىكىچىلىرى بۇناھەقچىلىقلار ئۈستىدىن شىكايەت قىلغان خەلقىمىزگە « سىياسى جىنايەتچى » قالپىقىنى كەيگۈزۈپ،تۈرمىلەرگە تاشلىماقتا ، ماائارىپ جەھەتتە خەلقىمىزنى نادان قالدۇرماقتا !

ئىسلامنى تونۇشنىڭ ئاساسى ھەقىقەتلىرى

بىرىنچى، «لا الە الا اللە» (بىر ئاللاھتىن باشقا ئىلاھ يوق).

مۇسۇلمان تۆۋەندىكىلەرگە ئىشىنىدۇ:

1-ئاللاھ ئەڭ بۈيۈك ۋە ئەڭ مۇھىم ھەقىقەت - ئاسمان، زېمىن، پەرىشتە ۋە ئىنسانلارنى ياراتقان بىر ئىلاھنىڭ بارلىقىدۇر. ھەممە نەرسىنى ياراتقۇچى ئاللاھدۇر.

2-ئاللاھ ئۆزى، پۈتۈن خەلق، مۈلۈك ۋە ئەمىرنىڭ ئىگىسىدۇر؛ ئالەمنىڭ پەرۋەردىگارىدۇر.

3-ئاللاھ بىردۇر. ئۇنىڭ زاتىدا، سۈپەتلىرىدە ۋە قىلمىشىدا ھېچبىر تەڭدىشى يوق. ئالەمدە بولۇۋاتقان نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭ ئىرادىسى، قۇدرىتى، ئىلمى ۋە يارىتىشى بىلەن بولىدۇ.

4-ئاللاھتىن باشقا خۇدا يوقتۇر. ئۇنىڭدىن باشقا ئىبادەت قىلىنىشقا لايىق ھېچنەرسە يوق. ئۇ پەقەت بەندىلەرنىڭ ئىبادەت قىلىشىغا ھەقلىقتۇر.

5-ئاللاھ پۈتۈن كامالەت، سۈپەتلىرى بىلەن سۈپەتلەنگۈچىدۇر. ھەممە كەمچىلىكلەردىن پاكدۇر. ئۇ ئۆزىنى ئۆززاتىغا لايىق ئىسىم بىلەن ئاتىدى. ئۆززاتىغا لايىق كامال سۈپەتلەر بىلەن سۈپەتلەندى.

6-ئاللاھنى كۆز بىلەن ئىدراك قىلىش بىلگىلى بولمايدۇ. بەلكى ئۇ پۈتۈن كۆزلەرنى كۆرىدۇ ۋە بىلىدۇ.

7-ئاللاھ تۇغدۇرمىدى ۋە تۇغۇلمىدى.

8-ئاللاھ مەخپى، ئاشكارە ھەممە نەرسىنى بىلگۈچىدۇر. ئۇنىڭ بارلىقى ئەزەلىيدۇر، مەڭگۈ باردۇر. تىرىكتۇر. پۈتۈن ئالەمنى ئىدارە قىلغۇچىدۇر.

9-ئاللاھ خالىغان نەرسىنى قىلىدۇ. ئەگەر بىر نەرسىنى قىلىشنى خالىسا، ئۇنىڭغا «بول» دەيدۇ-دە، دەرھال بولىدۇ.

10-ئاللاھ مەخلۇقلىرىغا مېھرىباندۇر. بەندىلىرىگە يېقىندۇر. ئۇلارنىڭ دۇئاسىنى ئىجابەت قىلغۇچىدۇر. پايدا-زىيان ئۇنىڭدىندۇر.

11-ئاللاھ ھېچقانداق نەرسىگە ئوخشىمايدۇ. ئۇنىڭغا ئوخشايدىغان ھېچقانداق نەرسە يوق. ئۇ ھەممىنى ئىشىتكۈچى، كۆرگۈچىدۇر.

12-ئاللاھنى ئاسمان-زېمىندا ھېچنەرسە ئاجىز قالدۇرالمايدۇ. ئۇ ھەممە نەرسىگە قادىردۇر.

13-ئاللاھ رىزىق بەرگۈچى، ياراتقۇچى، ئۆلتۈرگۈچى، مەنپەئەت يەتكۈزگۈچى، زەرەر يەتكۈزگۈچىدۇر. بەندىلەرنىڭ ئىشىنى تەدبىر قىلىدۇ. دۇنيانىڭ ئىشلىرىنى ئۆزى يالغۇز تەسەررۇپ قىلىدۇ. ئۇنىڭ شېرىكى يوق.

14-ئاللاھقا ئىتائەت قىلىش لازىم. ئاسىي بولماسلىق كېرەك. ئاللاھنى ھەردائىم ئەسلەپ تۇرۇش، ئۇنتۇتماسلىق؛ ئاللاھنى سۆيۈش، يامان كۆرمەسلىك؛ ئاللاھنى ماختاش، ئۇنىڭدىن تانماسلىق كېرەك.

15-ئاللاھ يالغۇز ئۆزى پەرىشتىلەرنى ئىبەرگۈچى، ئىنسانلارنىڭ ئىچىدىن پەيغەمبەرلەرنى تاللىغۇچى ۋە بەندىلىرىگە كىتاب چۈشۈرگۈچىدۇر.

16-ئاللاھ ئۆزى يالغۇز ئىنسانلارنى مەلۇم كۈندە، بەلگىلەنگەن ۋاقىتتا دەرگاھىغا توپلىغۇچى ۋە ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىدىن ھېساب ئالغۇچىدۇر.

ئىككىنچى، ئىنسانلارنى تەكلىپ قىلىش، توغرا يولغا باشلاش، ھېساب ئېلىش.

مۇسۇلمان تۆۋەندىكىلەرگە ئىشىنىدۇ:

1-ئاللاھ ئىنساننى ئەڭ چىرايلىق سۈرەتتە ياراتتى. ئۇنى ھەممە مەخلۇقلاردىن ئەۋزەل قىلدى. چۈنكى، ئۇنى ئەقىل بىلەن مەخلۇقلاردىن ئايرىدى. ئۇنى ئىشىتكۈچى، كۆرگۈچى قىلدى. ئۇنىڭغا ئىكرام قىلىپ رىزقىغا كېپىل بولدى.

2-ئاللاھ ئىنساننى مەقسەتسىز بىھۇدە ياراتمىدى. بەلكى، ئۇنى ئەڭ چوڭ ھېكمەت ئۈچۈن ياراتتى. ئۇ بولسا: ئاسماننى، زېمىننى گۈللەندۈرۈش، يەر-يۈزىدە ئادەلەتنى تىكلەش، ئاللاھقا ئىتائەت قىلىش، ئۇنى سۆيۈش ئۈچۈن يەر-يۈزىدە ئىزباسار قىلدى.

3-ئىنساننى ياراتقۇچىنىڭ يول باشلىشىغا ۋە ھىدايەت قىلىشىغا مۇھتاجدۇر. چۈنكى ئۇ قانداقتۇ ئادەم بولۇشتىن قەتئىي نەزەر، تەركىپ ئېتىبارى بىلەن قۇدرەت، ئىدراكى چەكلىكتۇر. شۇنىڭ ئۈچۈن، ئاللاھ ئۇلارغا پەيغەمبەرلەرنى ئەلچى قىلىپ ئەۋەتتى؛ ئۇلارنى ياخشى يولغا تەرغىپ قىلدى. ئۇلارغا كىتاپ چۈشۈرۈش ئارقىلىق، ئىنسانلارغا ياخشىلىقنىڭ يوللىرىنى بايان قىلدى. يامان يوللارنى بايان قىلىپ، ئۇنىڭدىن توستى ۋە ئاگاھلاندۇردى.

4-ئاللاھ، پەيغەمبەرلەر ۋە كىتاپلار ئارقىلىق ئىنسانغا، ھېس قىلالايدىغان ۋە بىلەلەيدىغان نەرسىلەردىن، ھېس بىلەن بىلەلەيدىغان غايىب نەرسىلەردىن خەۋەر بىرىپ، ئۇنىڭغا ئىشىنىشنى تەلەپ قىلدى.

5-ئاللاھ، ئىنسانلارنى، ئاللاھنى تەزىملەشكە، ئۇنىڭغا بويسۇنۇشقا، ئۇنىڭغا يالغۇز ئىبادەت قىلىشقا، ئۇنىڭغا بىۋاستە دۇئا قىلىشقا، ۋە ئۇنىڭغا يېقىنلىشىشقا بۇيرىدى. ئاللاھقا شېرىك قوشۇشتىن ۋە ئاسىي بولۇشتىن توستى.

6-ئاللاھ، ئىنسانلارنى قىلمىشلىرى بىلەن ئىمتىھان قىلىش ئۈچۈن، ئۆلۈم بىلەن ھاياتنى ياراتتى.

7-ئاللاھ، ئىنسانلارنى تاغاقنىڭ چىشلىرىغا ئوخشاش باراۋەر ياراتتى. پۈتۈن ئىنسانلارنى ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ نەسلىدىن ياراتتى. ئادەم ئەلەيھىسسالامنى تۇپراقتىن ياراتتى. شۇنىڭ ئۈچۈن ئىنسانلار بىر-بىرىدىن ئارتۇق بولمايدۇ. رەڭگى، مىللىتى بىلەن، بىر-بىرىدىن ئارتۇق بولمايدۇ. ئەرلەرنىڭ ئاياللاردىن ئارتۇقچىلىقى بولمايدۇ. ئىنسانلار پەقەت قىلغان، ئىشلىگەن ياخشى-يامان ئەمەللىرى بىلەن بىر-بىرىدىن پەرقلىنىدۇ.

8-ئاللاھ، ئىنساننى پاك تەبىئەت بىلەن گۇناھسىز ۋە خاتاسىز ياراتتى. ئۇلارغا مەخلۇقلارنىڭ ئىچىدە ئوتتىن يارىتىلغان، شەيتان ئىسىملىك مەخلۇقنىڭ بارلىقىنى، ئۇ مەخلۇق، ئىنسانلارنى يامان ئىشلارنى قىلىشقا چاقىرىدىغانلىقىنى، يولدىن ئازدۇرىدىغانلىقىنى ۋە ياخشى ئىشلاردىن توسىدىغانلىقىنى بايان قىلدى. ئىنسانلارغا شەيتانغا بويسۇنماسلىقنىڭ لازىملىقىنى بىلدۈرۈپ، ھالاكەت ۋە خارلىققا قالماسلىق ئۈچۈن شەيتانلاردىن ئاگاھلاندۇردى.

9-ئىنسان كەچكەن، ئاللاھنىڭ دەرگاھىغا قايتىدۇ. ئاللاھ، ئۇنىڭ قىلمىشلىرىدىن ھېساب ئالىدۇ. كىمكى زەررە چىلىك ياخشىلىق قىلسا ئۇنىڭ مۇكاپىتىنى كۆرىدۇ. كىمكى زەررە چىلىك يامان ئىش قىلسا، ئۇنىڭ جازاسىنى كۆرىدۇ.

10-ھەر بىر ئىنسان ئاللاھنىڭ ھۇزۇرىدا ئۆزىدىن مەسئۇل بولىدۇ. باشقىلارنىڭ خاتالىقى ئۇنىڭغا يۈكلەنمەيدۇ. پەقەت ئۆز قولى بىلەن ئىشلىگەن ئىشىغا جازا بېرىلىدۇ.

ئۈچىنچى، پەرىشتىلەرنى يارىتىش ۋە ئۇلارنىڭ ۋەزىپىلىرى

مۇسۇلمان تۆۋەندىكىلەرگە ئىشىنىدۇ:

1-ئاللاھ، نۇردىن مەخلۇق ياراتتى، ئۇلار پەرىشتىلەردۇر. ئۇلار ئاللاھنىڭ ئۇلۇغ بەندىلىرى ۋە ئەسكەرلىرىدۇر.

2-ئۇلارنىڭ مەخسۇس بەلگىلەنگەن ئىشلىرى ۋە تۈرلۈك ۋەزىپىلىرى باردۇر.

3-ئۇلار ئاللاھقا ئاسىي بولمايدۇ ۋە تۈرلۈك ئىشلىرىنى قىلىدۇ.

4-ئۇلار ئەركەك، چىشى دەپ سۈپەتلەنمەيدۇ. ئاللاھ، ئۇلارنى گۇناھ-خاتالىقلاردىن پاك قىلغاندۇر. ئۇلار ھەر تۈرلۈك چىرايلىق شەكىللەرگە كىرەلەيدۇ.

5-ئاللاھ، ئىنسانلارغا مەرھەمەت ۋە شەپقەت قىلىپ، ھىدايەت ۋە ئىرشاد قىلىش ئۈچۈن بەزى پەرىشتىلەرنى ئىنسانلارنىڭ ئىچىدىن تاللانغان پەيغەمبەرلەرگە كىتاپ ۋە ئاللاھنىڭ ئەمرىنى يەتكۈزۈشكە تەكلىپ قىلغاندۇر.

6-ئۇلارنىڭ ئىچىدىن روھۇلقۇددۇس دەپ ئاتالغان جەبرىل ئەلەيھىسسالام ئاللاھنىڭ ئامانىتىنى پەيغەمبەرلەرگە يەتكۈزۈشكە ئەمىرى قىلىنغاندۇر. ئىسرافىل ئەلەيھىسسالام سۈرنى پۈۋلەشكە بۇيرۇلغاندۇر. مىكائىل ئەلەيھىسسالام يامغۇر ۋە ئۆسۈملۈكلەرگە مۇئەككەلدۇر. ئۇنىڭدىن باشقا، پەرىشتىلەر كۆپ بولۇپ ساننى ئاللاھتىن باشقا ھېچكىم بىلمەيدۇ.

7-پەرىشتىلەرنىڭ بارلىقىغا ئىمان كەلتۈرۈش، ئاللاھقا ئىشىنىشنىڭ شەرتلىرىدىن بىرىدۇر.

تۆتىنچى، ئىنسانلىق ھىدايىتى ئۈچۈن كىتاپ چۈشۈرۈش

مۇسۇلمانلار تۆۋەندىكىلەرگە ئىشىنىدۇ:

1-ئاللاھ، ئامانەتنى ئىنسانلارغا يەتكۈزۈش ئۈچۈن، ئۇلارنىڭ ئىچىدىن تاللىغان پەيغەمبەرلەرگە پەرىشتە ئارقىلىق كىتاپ چۈشۈردى.

2-بۇ كىتاپلارنى چۈشۈرۈش ۋە پەيغەمبەر ئەۋەرتىشتىكى مەخسەت، ئىنسانلارنى دۇنيا-ئاخىرەتنىڭ سائادىتىگە باشلاش، ئۇلارغا ياراتقۇچى ئاللاھنى تونۇتۇش، ئاللاھنىڭ ئىنسانلار ئۈستىدىكى ھەققىلىرىنى بىلدۈرۈش، ئىبادەت قىلىشنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى، ياخشىلىق، ھەقىقەت، ئادالەت يوللىرىنى بايان قىلىش ۋە ئۇلارغا ھالال-ھارام نەرسىلەرنى بەلگىلەشتىن ئىبارەت.

3-بۇ كىتاپلارنىڭ مەشھۇرلىرى تۆۋەندىكىلەردۇر:

(1) مۇسا ئەلەيھىسسالامغا چۈشۈرۈلگەن تەۋرات.

(2) داۋۇد ئەلەيھىسسالامغا چۈشۈرۈلگەن زەبۇر.

(3) ئىسا ئەلەيھىسسالامغا چۈشۈرۈلگەن ئىنجىل.

(4) مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا چۈشۈرۈلگەن قۇرئان كەرىم.

4-بۇ كىتاپلاردىكى ئەڭ مۇھىم بىرلىك نۇقتىسى:

(1) بۇ كىتاپلارنىڭ ھەممىسى ئاللاھنى تونۇشقا، ئۇنىڭغا ھېچقانداق نەرسىنى شېرىك قىلماسلىققا چاقىرىدۇ.

(2) بۇ كىتاپلارنىڭ ھەممىسى پەيغەمبەرلەرنى ئەكىس ئەتتۈرگەن ۋە ناچار ئەخلاقلاردىن پاكلايدۇ.

(3) بۇ كىتاپلارنىڭ ھەممىسى ياخشىلىققا ۋە گۈزەل ئەخلاقلارغا چاقىرىدۇ.

(4) بۇ كىتاپلارنىڭ ئىچىدىكى سۆزلەر بىر-بىرىگە زىت كەلمەيدۇ.

(5) بۇ كىتاپلارنىڭ ئىچىدىكى سۆزلەر ھەرقانداق بىر ئىلمىي، پەننىي ۋە ئەقلىي ھەقىقەتلەرگە زىت كەلمەيدۇ.

(6) ئاللاھ، چۈشۈرگەن كىتاپلارنىڭ ھەممىسىگە ئىشىنىش ئاللاھقا ئىمان كەلتۈرۈشنىڭ شەرتلىرىنىڭ بىرى.

بەشىنچى، قۇرئاننى چۈشۈرۈش ۋە ئۇنى قوغداش

مۇسۇلمانلار تۆۋەندىكىلەرگە ئىشىنىدۇ:

1-ئاللاھ، پەيغەمبەرلەرگە چۈشۈرگەن كىتاپلارنىڭ ئىچىدە ھەممىدىن بۈيۈك كىتاپ قۇرئان كەرىمدۇر. ئۇ بۇرۇنقى كىتاپلاردىكى توغرا ھۆكۈملەرنى تەستىقلايدۇ. ئۇ كىتاپلاردىكى ھەقىقەتلەرنى تولۇق ئىچىگە ئالىدۇ. چۈنكى، ئۇ ئاللاھنىڭ كىتاپ ۋە ئامانەتلىرىنىڭ ئەڭ تۈگەنچىسىدۇر.

2-ئاللاھ، ئۇ كىتاپنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا ئەرەپ تىلىدا ئېنىق ۋە مەنالىرى روشەن ھالدا چۈشۈردى. ئۇنى قىيامەتكىچە مەڭگۈ مۆجىزە قىلدى ۋە «قۇرئان» دەپ ئاتىدى.

3-ئاللاھ، ئۇنىڭ بىلەن ئىنسان ۋە جىنلارنى ئاجىز قالدۇردى. (يەنى، مەيلى ئىنسان، مەيلى جىن ھېچقاچان قۇرئانغا ئوخشاش بىر كىتاپ كەلتۈرۈش ئۇيا قىتا تۇرسۇن، بىر ئايەت كەلتۈرۈشكىمۇ كۈچى يەتمەيدۇ ۋە يەتمىگەن.) ئۇنى قىيامەتكىچە ھەرقانداق بۇزۇش، ئالماشتۇرۇش، ئۆزگەرتىشتىن ساقلاشقا، ئاللاھ ئۆزى ئىگە بولغان. ئاللاھ قۇرئاننى بۇ خۇسۇسىيەتكە ئىگە قىلىپ، مەڭگۈ مۆجىزە قىلدى.

4-ئۇ ھازىرغىچە قىيامەتكىچە، ئىنسانلارنىڭ قولىدىكى، ئۆزگەرتىلمىگەن ۋە ئۆزگەرتىلمەيدىغان؛ ئاللاھ پەيغەمبەرگە چۈشۈرگەن بويىچە ساقلانغان بىرلا كىتاپتۇر.

5-ئۇ ئىنسانلار ئۈچۈن، يەنى، ئىلمىي ھەقىقەتلەرگە پەقەت زىت كەلمەيدىغان ۋە ھايات ساغلام بولغان ئەقىلگە مۇۋاپىق بىرلا كىتاپتۇر.

6-ئۇ، ئىبادەت، قانۇن، تارىخ، ئىلىم قاتارلىق ئىجاز ئۇسلۇبلىرىنىڭ ھەممىسىنى ئىچىگە ئالغان بىرلا كىتاپتۇر.

7-ئۇ، ئىنساننىڭ بەخت-سائادىتىنى ھەقىقەتكە چىقىرىدىغان ئۇمۇمىي قانۇنلارنى ئىچىگە ئالغان بىرلا كىتاپتۇر.

8-ئۇنىڭ ھۆكۈملىرى بۇرۇنقى كىتاپلاردىكى ھۆكۈملەرنى ئەمەلدىن قالدۇرغان.

9-ئاللاھ، ئۇنى ئوقۇشنى ۋە ياد ئېلىشنى ئىبادەت قىلدى.

10-ئۇنىڭ بىلەن ھۆكۈم قىلغان كىشى ئادىل بولىدۇ. ئۇنىڭغا چاقىرغان كىشى توغرا يولغا ھىدايەت قىلىنغان بولىدۇ.

11-قۇرئاننىڭ تەپسىرلىرى ياكى تەرجىمىلىرى پۈتۈن مەنالىرىنى ئىچىگە ئالالمايدۇ. ئۇ تەپسىرلەر ئالىملارنىڭ ئىجتىھادىدىن باشقا نەرسە ئەمەس.

12-قۇرئاننىڭ تەپسىرلىرى ۋە تەرجىمىلىرى ئەرەپ تىلى قائىدىلىرىگە ۋە ئىلمىي شەرتلەرگە بويسۇنۇشى لازىم.

13-قۇرئاننىڭ ئاللاھنىڭ سۆزى ئىكەنلىكىگە ئىشىنىش، ئاللاھقا ئىمان كەلتۈرۈشنىڭ شەرتلىرىدىن بىرى.

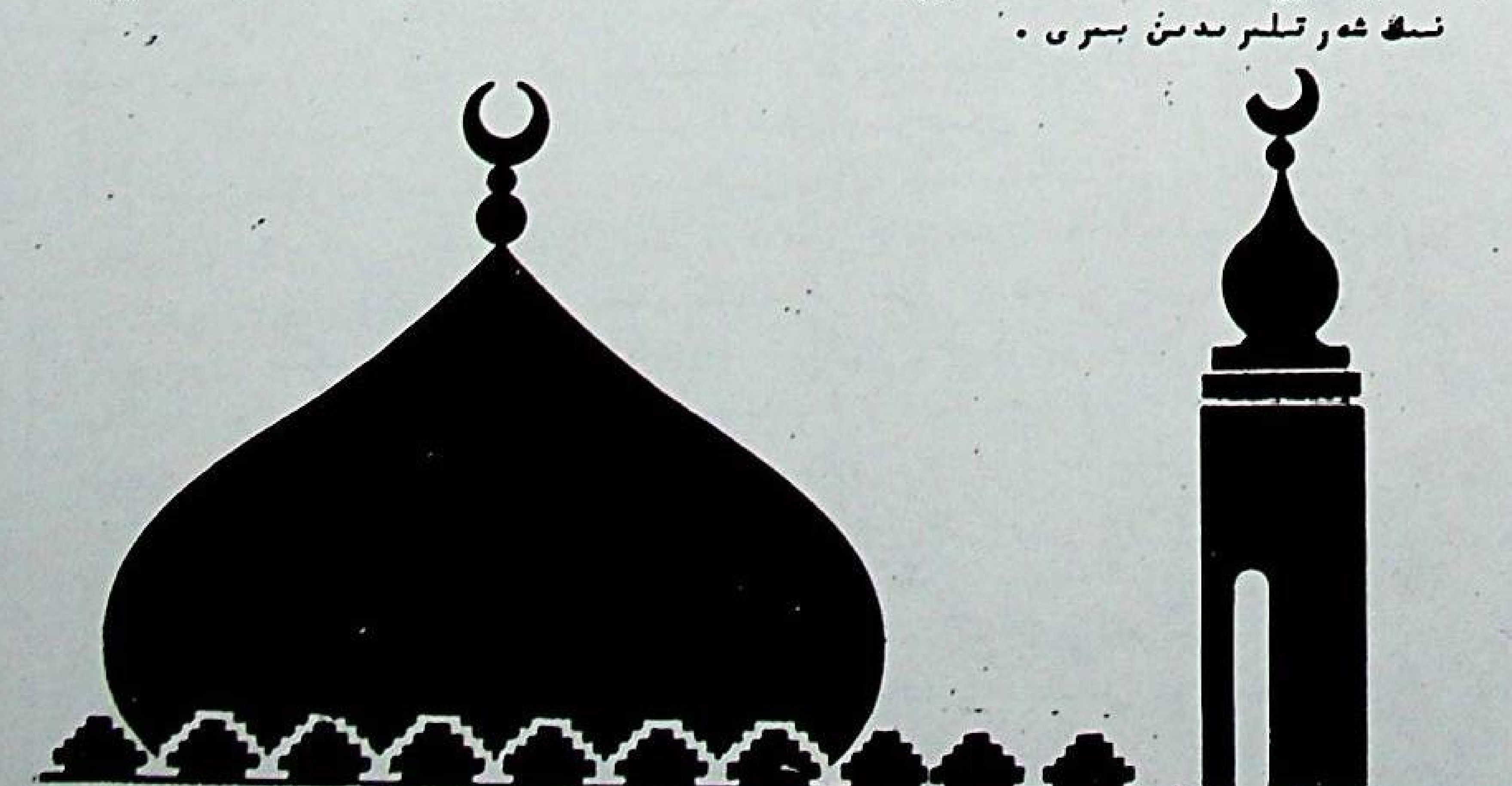

ناھەق جازالانغان بىگۇناياش

ئۆزخەۋىرىمىز: بۇيىل 5 - ئاينىڭ 6 - كۈنى، ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئوتتۇرا سوت مەھكىمىسى ھۆكۈمنامە چىقىرىپ، كۇچارلىق ۋەتەنپەرۋەر دىنىي زات ئابدۇكېرەم ئابدۇۋېلىنى، «ئەكسىل ئىنقىلابى تەشۋىقات ئېلىپ بېرىپ قوتراتقۇلۇق قىلدى» دېگەن بوھتان بىلەن 12 يىللىق قاماق جازاسىغا ھۆكۈم قىلدى.

كېرەم ئابدۇۋېلى بۇيىل 37 ياشتا بولۇپ، كۇچار ناھىيە ئاقدەن ئاھالىلەر كومىتېتى 64 - قورودا ئولتۇرۇشلۇق. ئۇ، دىنىي جەھەتتە مۇكەممەل تەربىيە كۆرگەن، ئەخلاق - پەزىلەتلىك، دۇنيانەتلىك ياخشى كىشى بولغىنى ئۈچۈن، يۇرتداشلىرىنىڭ چوڭقۇر ھۆرمىتىگە سازاۋەر بولۇپ كەلگەنىدى. شەرقىي تۈركىستان خەلقىنى ئاسسىمىلاتسىيە قىلىپ موسۇلمانلىقتىن تەزدۈرۈش قەستىدە بولۇپ كەلگەن خىتاي مۇستەملىكىچىلىرى ئۈچۈن ئابدۇكېرەمدەك دىندار ياشلار ئۇلارنىڭ كۆزىگە قادالغان مىخ ئىدى، شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇنى كۆزدىن يوقۇتۇشقا باھانە ئىزدەپ يۈرگەن خىتاي ھۆكۈمىتى، ئابدۇكېرەمنىڭ 88 - ۋە 98 - يىللىرى كۇچار، قاغىلىق، كورلا قاتارلىق جايلاردىكى دىنىي پائالىيەت سورۇنلىرىدا قۇرئاننى تەپسىر قىلغانلىقىنى باھانە قىلىپ، 1990- يىلى 11- ئاينىڭ 17- كۈنى ئۇنى، «ئەكسىل ئىنقىلابى تەشۋىقات ئېلىپ بېرىپ قوتراتقۇلۇق قىلدى» دېگەن «جىنايەت» بىلەن قولغا ئالغانىدى. خىتاي ھۆكۈمىتى خەلقئارا قانۇنغا، ھەتتا ئۆزىنىڭ قانۇنىغا خىلاپ ھالدا ھېچقانداق بىر سوتنىڭ ھۆكۈمىسىز ئابدۇكېرەمنى تۈرمىدە ئۈن - تىنسىز 3 يىل قاماپ قويغاندىن كېيىن، 1993- يىلى 5 - ئاينىڭ 6 - كۈنى ئۈرۈمچىدە مەخپىي سوت ئېچىپ، ئۇنى 12 يىللىق قاماق جازاسىغا ھۆكۈم قىلغانلىقىنى ۋە سىياسىي ھوقۇقىدىن 4 يىل مەھرۇم قىلغانلىقىنى ھۆكۈم قىلدى.

ئۈرۈمچى شەھەرلىك سوت مەھكىمىسىدىكى باش سوتچى تۇرسۇن غوپۇر، سوتچى غۇلام سادىق، مۇۋاققەت سوتچى قەھرىمان قىيۇم، سوت كاتىۋى غاپپار رەھمەت قاتارلىق 4 مىللىي مۇناپىق چىقارغان ھۆكۈمنامىدە ئابدۇكېرەمنىڭ «جىنايەت» لىرى ھەققىدە مۇنۇلار يېزىلغان:

«جاۋاپكار ئابدۇكېرەم 1988- يىلدىن 1989- يىلىغىچە، كۇچار ناھىيىسى، قاغىلىق ناھىيىسى، كورلا شەھىرى قاتارلىق جايلاردىكى دىنىي پائالىيەت سورۇنلىرىدا قۇرئاننى تەپسىر قىلىش پۇرسىتىدىن پايدىلىنىپ، «دىننى ئومۇملاشتۇرۇش ئۈچۈن بىز ۋاقىت چەكلىمىسى قىلمىز، پۇل چىقىم قىلمىز، ئاخىردا شارائىت پىشىپ يېتىلگەندە قان تۆكمىز، قان تۆكمەيمىز دېسە، ئۇ موسۇلمان ئەمەس، قۇرئاننى ھاكىمىيەت بېشىغا ئېلىپ چىقىدىغان ۋاقىتتا قان تۆكمەي مۆمىن بولمەن دەپ كىم ئېيتالايدۇ؟ شارائىت ھازىرلانغاندا قان تۆكۈش، قان لازىم بولغاندا تۆكمىسە، ئۇ ئادەم مۆمىن ئەمەس. ئادەمنى ياراتقان ئىلاھنىڭ مەۋجۇتلۇقىنى تەدرىجى ھالدا كىشىلەرنىڭ ئېڭىغا كىرگۈزۈپ، ئۇلارنىڭ ئىدىيىسىدىكى ماركسىزىمدىن ئىبارەت زەھەرنى، نىجاسەتنى تازىلاپ چىقىرىپ، ئۇنىڭ ئورنىغا قۇرئانى كەرىم ۋە رەسۇلۇللادىن ئىبارەت بۇ نۇرنى كىرگۈزۈش لازىم، خۇدا مالائىكىنى چۈشۈرۈپ بىزگە كاپىرلارنىڭ كاللىسىنى ئېلىپ تەييار قىلىپ بەرمەيدۇ، دېگەن مەزمۇنلاردا ئەكسىل ئىنقىلابى تەشۋىقات ئېلىپ بېرىپ قۇتراتقۇلۇق قىلغان».

ئابدۇكېرەمنىڭ دوستلىرىدىن ئەركىن ئابدۇرازاق، ئىدرىسخان ئۆمەر، ئابلىمىت تالىپ، ئوسمان ھېمىت قاتارلىق ياشلارنىمۇ بىر - بىرلەپ قولغا ئېلىپ، ناھەق تۈرمىگە تاشلىدى.

خىتاي مۇستەملىكىچىلىرى ۋە ئۇلارنىڭ سادىق غالچىلىرىنىڭ ئىنسان ھەقلىرىنى ئېغىر دەپسەندە قىلىدىغان بۇ رەزىل قىلمىشى، شەرقىي تۈركىستان خەلقىنى قاتتىق غەزەپلەندۈردى!

ئىستانبۇلدا شەرقىي تۈركىستان ھەققىدە فوتوسۈرەت كۆرگەزمىسى ئېچىلدى

ئۆزخەۋىرىمىز: بۇيىل 11- ئاينىڭ 22 - كۈنىدىن 29 - كۈنىگىچە ئىستانبۇل ئاخبارات مۇزېيىدا، شەرقىي تۈركىستانلىق ياش فوتوگراف فۇئات خۇدابەردىنىڭ ۋەتەندىكى زۇلۇملار ئەكس ئەتتۈرۈلگەن رەڭسىز فوتوسۈرەت كۆرگەزمىسى ئېچىلدى.

ۋەتەنپەرۋەر ياش فوتوگراف فۇئات خۇدابەردى 1968- يىلى سەئۇدى ئەرەبىستاندا تۇغۇلغان بولۇپ، 1989- يىلى تۈركىيەگە كېلىپ يەرلەشكەن، ئۇ، 12 يىلدىن بېرى فوتوگراف كەسپى بىلەن شۇغۇللىنىپ كەلمەكتە. ۋەتەنپەرۋەر مىللەتپەرۋەر بىر ئائىلىدە ئۆسۈپ يېتىلگەن فۇئات خۇدابەردى، ئېزىز ۋەتىنى شەرقىي تۈركىستاننىڭ تېخىچە قىزىل چىننىڭ مۇستەملىكىسى ئاستىدا ئىڭراپ ياتقانلىقىدىن تولىمۇ ئۆرتىنەتتى. ئۇزۇندىن بېرى، شەرقىي تۈركىستاندىكى مىللىي زۇلۇملار ئەكس ئەتتۈرۈلگەن بىر فوتوسۈرەت كۆرگەزمىسى ئېچىپ، ئۇيەردىكى زۇلۇملارنى تاشقى دۇنياغا ئاڭلىتىشنى كۆڭلىگە پۈكۈپ كەلگەن فۇئات خۇدابەردى، يېقىنقى يىللاردىن بۇيان ئۇدا ئىككى قېتىم شەرقىي تۈركىستانغا سەپەر قىلىپ، ئۈرۈمچى، قەشقەر، خوتەن، كۇچار، ئۈچتۇرپان قاتارلىق جايلارنى زىيارەت قىلىپ، ئۆز ۋەتىنىدە قىزىل چىننىڭ ئاسارىتى ئاستىدا دەھشەتلىك زۇلۇم چېكىۋاتقان مىليونلىغان خەلقىمىزنىڭ ئاھ - پەريادلىرىنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرۈپ، بىۋاستە تەسىراتقا ئىگە بولدى، ئۆز خەلقىنىڭ مۇستەملىكىگە قارشى كۆرەشلىرىنىڭ چىن مۇستەملىكىچىلىرى تەرىپىدىن قانلىق باستۇرۇلىۋاتقانلىقىنى بىلدى. ئۇ، ئىككى قېتىملىق زىيارەت جەريانىدا، شەرقىي تۈركىستاندىكى زۇلۇملار جانلىق ئەكس ئەتتۈرۈلگەن نەچچە يۈز پارچە سۈرەت تارتتى.

فۇئات خۇدابەردىنىڭ ئىستانبۇلدىكى كۆرگەزمىگە قويغان رەڭسىز فوتوسۈرەتلىرى، ئوبرازلىق، جانلىق، تەسىرلىك بولۇپ، تۈركىيە خەلقىنىڭ مۇستەملىكە ئاستىدا ئاسارەت چېكىۋاتقان بۈگۈنكى شەرقىي تۈركىستاننى ياخشى چۈشۈنىشى ئۈچۈن ئىنتايىن مۇھىم رول ئوينىدى.

فۇئات خۇدابەردى گېزىتىمىز مۇخبىرىنىڭ زىيارىتىنى قوبۇل قىلغاندا، ۋەتەننى زىيارەت قىلغاندىن كېيىنكى تەسىراتى ھەققىدە توختىلىپ مۇنداق دېدى: «تاۋادا سىز شەرقىي تۈركىستاندا چوڭ كوچىلاردىن كىچىك كوچىلارغا كىرسىڭىز، دۇنيادىن ئايرىلغان ھالدا يەككە - يېگانە ياشاۋاتقان بىر دۇنيا كۆز ئالدىڭىزدا نامايەن بولىدۇ، دۇنيانىڭ كۆزىدىن تولىمۇ يىراقتا ياشاۋاتقان شەرقىي تۈركىستانلىقلار زور بېسىم ۋە ئىسكەنجە ئىچىدە ياشاشقا مەجبۇر بولماقتا!».

دۇنيا تۈرك بىرلىكىنىڭ 3 - قېتىملىق يىغىنى ئامېرىكىدا ئېچىلدى

ئۆزخەۋىرىمىز: دۇنيا تۈرك بىرلىكىنىڭ 3 - قېتىملىق چوڭ يىغىنى مۇشۇ ئاينىڭ 5- كۈنىدىن 9 - كۈنىگىچە ئامېرىكا پايتەختى ۋاشىنگىتوندا داغدۇغۇلۇق ئېچىلدى. «ئىشتا - ھەركەتتە - مەدەنىيەتتە - مۇھەببەتتە بىرلىك» نى شوئار قىلغان بۇقېتىمقى يىغىنغا، تۈركىيە، شەرقىي تۈركىستان، قازاقىستان، ئۆزبېكىستان، قىرغىزىستان، ئەزەربەيجان، تۈركمەنىستان، تاتارىستان قاتارلىق 20 دۆلەتتىكى تۈركىي مىللەتلەرنىڭ ۋەكىللىرى قاتناشتى. ھەرقايسى دۆلەتلەردىن بۇيىغىنغا كەلگەن ۋەكىللەر ئۆزلىرى ياشاۋاتقان ۋەتىنىنىڭ بىرسىقىم تۇپرىقىنى ئالغاچ كەلدى، تۈركىيە تۈرك دۇنياسى تەتقىقات مەركىزىنىڭ باشلىقى، مەشھۇر تۈركشۇناس تۇران يازغان ھەرقايسى تۈركىي ئەللەردىن ئېلىپ كېلىنگەن بۇ تۇپراقلارنى ئۆز قولى بىلەن بىرلەشتۈردى.

پۈتۈن تۈركىي ئەللەرنىڭ ۋەكىللىرى قاتناشقان بۇقېتىمقى يىغىندا، پۈتۈن دۇنيادىكى ئېزىلىۋاتقان، خارلىنىۋاتقان تۈركىي مىللەتلەرنى ئۈزۈل - كېسىل ئازات قىلىشقا ۋە ئۇلارنى ئەركىن، ھۆر ياشاش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلىشقا چاقىرىق قىلىندى، شۇنداقلا پۈتۈن تۈركىي ئەللەرنىڭ «ئىشتا - ھەركەتتە - مەدەنىيەتتە - مۇھەببەتتە بىرلىك» نى ئورتاق شوئار قىلىپ، ئۆزئارا مەدەنىيەت، ئىقتىسات ۋە سىياسىي مۇناسىۋەتلىرىنى يەنىمۇ كۈچەيتىپ، پۈتۈن تۈرك دۇنياسىنىڭ ئورتاق تەرەققىي قىلىشى ئۈچۈن تىرىشچانلىق كۆرسىتىشى لازىملىقى ئوتتۇرىغا قويۇلدى.

بۇقېتىمقى يىغىننىڭ باشقۇرغۇچىسى تۇران يازغان ئۆز سۆزىدە، كەلگۈسىدە دۇنيا تۈرك بىرلىكىنىڭ چوقۇم قۇرۇلىدىغانلىقىغا تولۇق ئىشىنىدىغانلىقىنى ۋە تۈرك بىرلىكىنىڭ دۇنيا تىنچلىقىنى ئىلگىرى سۈرۈشتە چوقۇم مۇھىم رول ئوينايدىغانلىقىنى بىلدۈردى.

موڭغولىيەدە 5 مىڭ خوتەن تۈركلىرى ياشىماقتا

تۈركىيە «زامان» گېزىتىنىڭ 1993- يىل 11- ئاينىڭ 12- كۈنىدىكى خەۋىرىگە ئاساسلانغاندا، ھازىر موڭغولىستان جۇمھۇرىيىتىدە بەش مىڭدىن ئارتۇق خوتەن تۈركلىرى ياشايدىكەن (1991 - يىلدىكى ستاتىستىكىغا قارىغاندا). بۇ خوتەن تۈركلىرىنىڭ 70 پىرسەنتى موڭغولىستاننىڭ غەربىدىكى ئۇۋۇس ۋىلايىتىنىڭ تېرىملىق ناھىيىسىدە، 30 پىرسەنتى سېلىنگى ۋىلايىتىنىڭ بورگۇلتاي ۋىلايىتىدە ياشايدىكەن، ئۇلارنىڭ دىنى ئىسلام مەزھىپى سۈننى بولۇپ، خوتەن شىۋىسىدە سۆزلىشىدىكەن، يېزىقتا موڭغۇل ئېلىپبەسىنى قوللىنىدىكەن.

بۇرۇن بۇ خوتەن تۈركلىرىنىڭ «ئەمەل - كۆمەل» ناملىق بىر شەجەرە كىتاۋى بار بولۇپ، 1950- يىلى كوممۇنىستلار بۇ شەجەرىنى تارتىۋېلىپ يوق قىلىۋەتكەن، شۇنىڭدىن ئېتىبارەن ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ تارىخىدىن خەۋەرسىز قالغان. موڭغولىستاندا 70 يىل ھۆكۈم سۈرگەن كوممۇنىستىك رېجىم، خوتەن تۈركلىرىنى يوقۇلۇپ كېتىش گىردابىغا ئاپىرىپ قويغان. ئۇلار ئالى مەلۇمات ئالغانلارنى «لاۋا» دەپ ئاتىشىدىكەن، ھازىر ئۇلار «ئوتۇي مەسچىتى» دېگەن نامدا كىچىك مەسچىتلەرنى قۇرۇپ، شۇ ئارقىلىق ئۆز مەدەنىيىتىنى ساقلاپ كەلمەكتە. بۇ خوتەن تۈركلىرىنىڭ موڭغۇلىستانغا يەرلىشىپ قېلىشى ھەققىدە كۆپخىل قاراشلار بار.

ئەيسا ئەفەندىنىڭ شانلىق سىياسى ھاياتى

ئەيسا ئەفەندىم سەئۇدى ئەرەبىستان پادىشاسى
پەيسال ئالىلىرى بىلەن بىرگە (1965 - يىل)

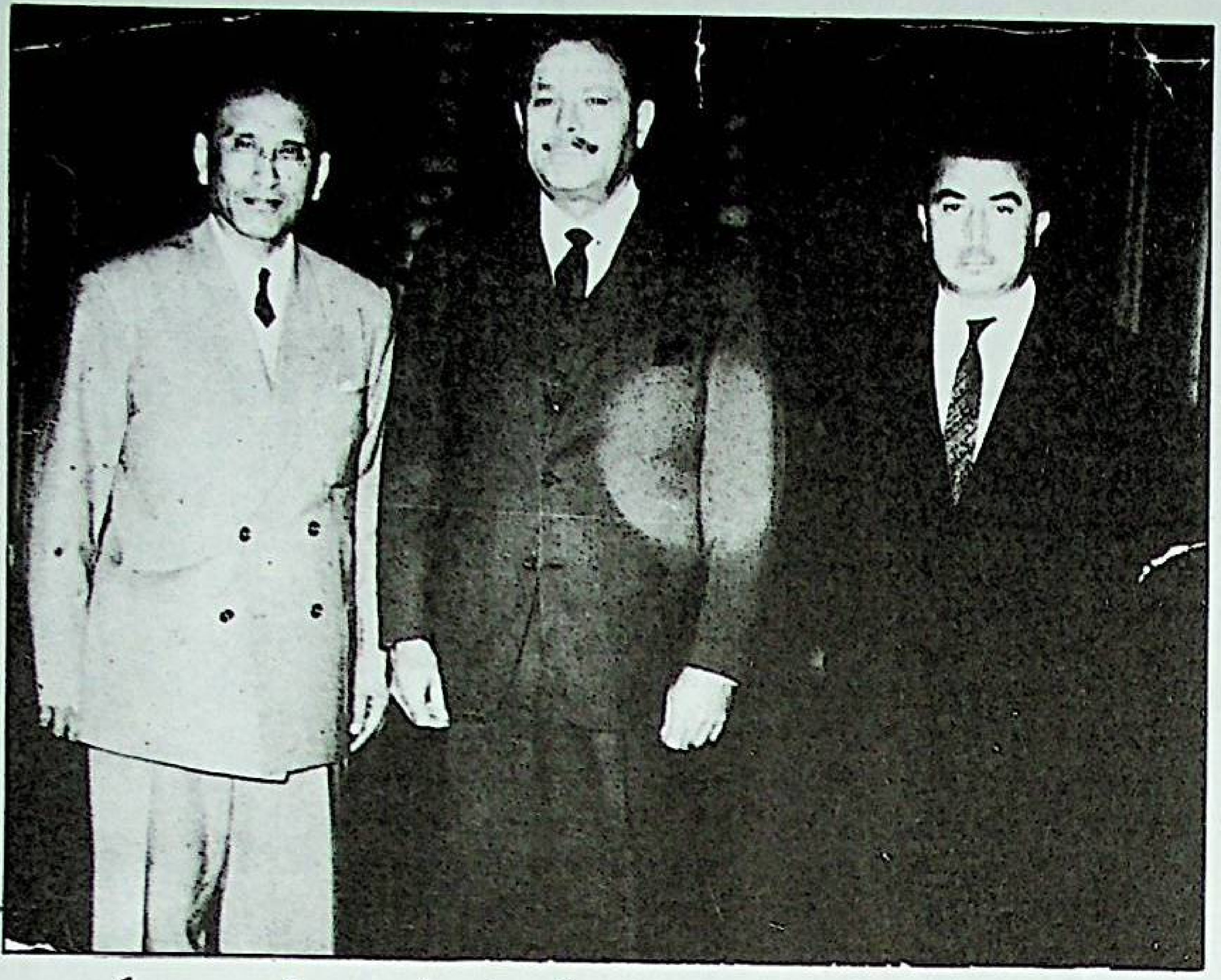

پاكىستاننىڭ پىرېزىدېنتى ئەيۇپخان بىلەن بىرگە

ئەيسا ئەفەندىم بىرلەشكەن دۆلەتلەر تەشكىلاتى
مۇساپىرلار ئورگىنىنىڭ يۇقىرى دەرىجىلىك ئەمەلدارى
سادىرىددىن ئاغاخان بىلەن بىرگە.

ئەيسا ئەفەندىم قاھىرەگە توپلانغان دۇنيا
مۇسۇلمان ئەللىرى رەھبەرلىرى بىلەن بىرگە
(1951- يىل)

ئەيسا ئەفەندىم گومىنداڭ پارتىيىسىنىڭ
داھىيسى جاڭ جيېشى بىلەن بىرگە (1946- يىل)

ئەيسا ئەفەندىم 70 - يىللاردا ئىستانبۇلدا چىنغا
قارشى ئېلىپ بېرىلغان نامايىشنىڭ ئالدىنقى
سەپىدە ماڭماقتا

شەرقىي تۈركىستان ياۋروپا بىرلىكى خەلقئارا يىغىنلاردا

مۇخبىرىمىز: باش ئورگىنى گېرمانىيىنىڭ ميۇنخېن شەھرىدە بولغان «ياۋروپا شەرقىي تۈركىستانلىقلار بىرلىكى»، يېقىندىن بۇيان تۈرلۈك خەلقئارالىق يىغىنلارغا قاتنىشىش پۇرسىتىدىن پايدىلىنىپ، تۈركىي ئەللەرگە ۋە دۇنيا جامائەتچىلىكىگە شەرقىي تۈركىستان داۋاسىنى ئاكتىپ تەشۋىق قىلماقتا.

«ياۋروپا شەرقىي تۈركىستانلىقلار بىرلىكى»نىڭ باشكاتىۋى ئۆمەر قانات، بۇيىل 9-ئاينىڭ 18-كۈنى گېرمانىيىدە چاقىرىلغان «21-ئەسىردىكى تۈرك دۇنياسىغا نەزەر» دېگەن تېمىدىكى خەلقئارالىق يىغىنغا تەكلىپ بىلەن قاتنىشىپ، يىغىن قاتناشقۇچىلىرىغا شەرقىي تۈركىستان داۋاسىنى تولۇق ئاڭلاتتى.

بۇيىل 10-ئاينىڭ 15-كۈنى ئۆمەر قانات يەنە، گېرمانىيىدە ئېچىلغان «ئىراق تۈركمەنلىرى ۋە دۇنيا تۈركلىرىنىڭ ئۆتمۈشى-بۈگۈنى-ئەتىسى» دېگەن تېمىدىكى خەلقئارالىق ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنىغا قاتناشتى. ئۆمەر قانات بۇ قېتىمقى يىغىندا سۆز قىلىپ مۇنداق دېدى: «شەرقىي تۈركىستان، تۈركلەرنىڭ ئاتا يۇرتى، تۈرك مەدەنىيىتىنىڭ بۆشۈكى. شۇنداقلا، تۈركلەر تارىختا تۇنجى قېتىم دۆلەت قۇرغان ۋە سۇلتان سۇتۇق بۇغراخان بىلەن ئىسلامىيەتكە ئۆتكەن مۇقەددەس تۇپراقتۇر. شەرقىي تۈركىستان خەلقى، 1933- ۋە 1944-يىللىرى ئىككى قېتىم مۇستەقىل شەرقىي تۈركىستان جۇمھۇرىيىتىنى قۇرغان، بايرىقىمىز ئاي-يۇلتۇزلۇق كۆك بايراق. ئەمما، بۇ مۇستەقىل جۇمھۇرىيەتلەر سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ ھەربىي ۋە سىياسىي ھۇجۇمى بىلەن مەغلۇپ بولدى. 1949-يىلى قىزىل چىن شەرقىي تۈركىستاننى ئىشغال قىلغاندىن بېرى، بىز ۋەتەن سىرتىدىكى شەرقىي تۈركىستانلىقلار بايراقدارىمىز ئەيسا يۈسۈپ ئالپتېكىننىڭ باشچىلىقىدا، مىللىي مۇستەقىللىق كۆرەشلىرىمىزنى ئىزچىل داۋاملاشتۇرۇپ كېلىۋاتىمىز. مەن، تۈركىي قېرىنداشلىرىمىزنىڭ بىزنىڭ كۆرەشىمىزگە قوشۇلۇشىنى ۋە بىزگە ياردەمدە بولۇشىنى سەمىمىي ئۈمىد قىلىمەن!».

ئۆمەر قانات يەنە 1993-يىلى 10-ئاينىڭ 31-كۈنى گېرمانىيىدە چاقىرىلغان، «تۈرك دۇنياسىنىڭ ئويغىنىشى» دېگەن تېمىدىكى خەلقئارالىق يىغىندا سۆز قىلىپ، شەرقىي تۈركىستاندىكى ھازىرقى مىللىي زۇلۇمنى ۋە شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ مۇستەملىكىگە قارشى ئېلىپ بارغان ھەققانىي كۆرەشلىرىنى تەپسىلىي تونۇشتۇردى.

ئۆمەر قاناتنىڭ يۇقارقى يىغىنلاردا قىلغان شەرقىي تۈركىستان ھەققىدىكى نۇتۇقلىرى، ھەرقايسى تۈركىي ئەللەردىن كەلگەن يىغىن قاتناشقۇچىلىرىنى كۈچلۈك جەلپ قىلدى ۋە ئۇلارنىڭ چوڭقۇر ھېسداشلىقىنى قوزغىدى.

قىسقا خەۋەرلەر

مۇخبىرىمىز: 11-ئاينىڭ 30-كۈنى، ئىستانبۇلدىكى شەرقىي تۈركىستان ۋەخپى تۈركىيىدىكى شەرقىي تۈركىستانلىق قېرىنداشلىرىمىزنى توپلاپ، ئۇلارغا مۇشۇ ئاينىڭ 20- ۋە 21-كۈنلىرى گېرمانىيىنىڭ ميۇنخېن شەھرىدە ئېچىلغان «شەرقىي تۈركىستان-تىبەت-ئىچكى موڭغولىيە خەلقلىرى بىرلەشمە يىغىنى»نىڭ روھىنى يەتكۈزدى. بۇ يىغىلىشتا، گېرمانىيىدىكى يىغىنغا قاتنىشىپ قايتىپ كەلگەن شەرقىي تۈركىستان ۋەخپىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى سۇلتان ماھمۇت قەشقىرى ۋە قىرغىزىستان ئۇيغۇرلار ئىتتىپاقىنىڭ رەئىسى تۇرمۇھەممەت كەنجى قېرىنداشلىرىمىزغا، 3 تەرەپ بىرلەشمە يىغىنىنىڭ ئومۇمىي ئەھۋالىنى تەپسىلىي تونۇشتۇردى. تۈركىيىدە ياشاۋاتقان شەرقىي تۈركىستانلىق قېرىنداشلار، بۇ قېتىم ميۇنخېندا ئېچىلغان 3 تەرەپ بىرلەشمە يىغىنىغا يۇقۇرى باھا بەردى ھەمدە بۇ يىغىننىڭ قارارلىرىنىڭ ئىجرا قىلىنىشى ئۈچۈن تېگىشلىك تۆھپە قوشۇدىغانلىقلىرىنى بىلدۈرۈشتى.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

مۇخبىرىمىز: 11-ئاينىڭ 28- ۋە 29-كۈنلىرى، ئەيسا يۈسۈپ ئالپتېكىننىڭ بىۋاستە ئورۇنلاشتۇرۇشى بىلەن، قىرغىزىستان ئۇيغۇرلار ئىتتىپاقىنىڭ رەئىسى نۇرمۇھەممەت كەنجى، تۈركىيە تۈرك دۇنياسى تەتقىقات مەركىزىنىڭ باشلىقى، مەشھۇر تۈركشۇناس تۇران يازغان ۋە «تۈركىيە»، «زامان»، «ئوتتۇرا شەرىق» گېزىتلىرىنى، شۇنداقلا «تۈركىيە رادىيو-تېلېۋىزىيە-گېزىت»، تېلېۋىزىيە ئىستانسىنى زىيارەت قىلىپ، ئۇلارغا قىرغىزىستاندا ياشاۋاتقان شەرقىي تۈركىستانلىق قېرىنداشلىرىمىزنىڭ پائالىيەت ئەھۋالىنى تونۇشتۇردى. زىيارەت داۋامىدا، شەرقىي تۈركىستان ۋەخپىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى سۇلتان ماخمۇت قەشقىرى، ئەيسا يۈسۈپ ئالپتېكىننىڭ ئوغلى ئارسلان ئالپتېكىن، شەرقىي تۈركىستان ۋەخپىنىڭ مۇدىرى ھامۇتخان كۆكتۈرۈك ۋە «شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى» گېزىتىنىڭ مۇخبىرى ئەسقەر ئىلقۇتلار بىرگە بولدى. بۇ ھەقتىكى خەۋەر، يۇقارقى گېزىتلەردە ۋە تېلېۋىزىيە ئىستانسىلىرىدا كەڭ كۆلەمدە بېرىلدى.

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

مۇخبىرىمىز: يېقىندا ئۇلۇق ئىنقىلاپچىمىز ئەيسا يۈسۈپ ئالپتېكىن قىرغىزىستان پېرزىدېنتى ۋە پارلامېنت باشلىقىغا ئالاھىدە خەت يېزىپ، قىرغىزىستان ھۆكۈمىتىنىڭ قىرغىزىستاندا ياشاۋاتقان شەرقىي تۈركىستانلىق قېرىنداشلىرىمىزغا ياخشى غەمخورلۇق قىلغانلىقىغا چوڭقۇر مىننەتدارلىق بىلدۈرۈش بىلەن بىرگە، قىرغىزىستان ھۆكۈمىتىگە، چىننىڭ ئوتتۇرا ئاسىياغا كەلتۈرىدىغان تەھدىدىنى ۋە خەتىرىنى تەپسىلىي ئاڭلاتتى.

ئەل قىساسى

سېتىنسا لوقمان (شەمشات)

قىزىل چىننىڭ مۇيەسسەر قۇل قىلماقچى خەلقىمنى،
ھەر تىنىقى يالغاندۇر، توقۇپ چىققار رىۋايەت.
ئالتۇن-گۆھەرماكانى تۈركىستان ئېلىدە،
يېرىم ئەسىر قان ئىچىپ قىلدى سانسىزجىنايەت.

قاتىل تۇرۇپ ئۆزمىتى، كۆرسىتىدۇ پەرىشتە،
مىڭ خىل ھىيلە-مۇيەسسەستۇر ئۇنىڭ ياشاش شوئارى،
تاغۇ-دېڭىز-دەريالار چىدالمايدۇ زۇلمىغا،
دەم تارتقۇچى يالماۋۇز، بۇلاش ئۇنىڭ خۇمارى.

قەتلى بولدى قەدەمدە يەن-مەرىپەت ئەھلىنىڭ،
ھەقنى سۆيگەن ئەل ئۆمرى ۋەھشىلىكنىڭ قۇربانى،
قەتلى قىلدى قوساقتا تۇغۇلمىغان بوۋاقنى،
ھۆكۈم سۈرگەن قانخورلۇق، قاتىللارنىڭ زامانى.

ھۆرلۈك ئۈچۈن جان پىدا ئەيلىگەن پاك ئىنسانىنى،
تۇتقۇن قىلدى ھەر نەپەس مۇدھىش قارا زىنداندا،
ھۆكۈمىران بوپ شۇم زۇلۇم دەۋر سۈرگەچ كىيىپ تاج،
قانچە مەرتلەر شېھىت بوپ كەتتى داغۇ-ئارماندا.

كەتمەس زىنھار بىكارغا شەھىتلەرنىڭ قانلىرى،
كۈلەر روھى ئۇلارنىڭ ئېلىنغاندا ئۆچ-قىساس،
بار قەدىمدىن ھېكمەت سۆز، «ئەل قىساسى مۇئەللەق»،
بارچە ھېساپ ئېلىنغاي، بۇ ھەقىقەت بىزگە خاس!

ئۇلۇق ئاللاھ بىزلەرگە قىلدى شۇنداق بىر خىتاپ،
يالماۋۇزلار تەغدىرى ئەمدى بارماس ئۇزاققا،
قانخورلارنىڭ يىلتىزى چىرىمەكتە ھالسىراپ،
ئەشۇۋەھشى زالىملار چۈشەر ئاخىر تۇزاققا!

(1993-يىل 11-ئۆكتەبىر، ئىستانبۇل)

تۈركىيە 1994-يىلىنى «مەخمۇت قەشقىرى يىلى» قىلىپ بېكىتتى

مۇخبىرىمىز: تۈركىيە مەدەنىيەت مىنىستىرلىكىنىڭ سابىق مەسلىھەتچىسى دوكتور مۇھەممەت ئۆندەر يېقىندا، 1994-يىلىنى «مەھمۇت قەشقىرى يىلى» قىلىپ بېكىتىلگەنلىكىنى ئېيتتى.

تۈركىيىدە 1993-يىلى «خوجا ئەھمەت يەسەۋى يىلى» قىلىپ بېكىتىلگەن ئىدى. دوكتور مۇھەممەت ئۆندەر مۇنداق دېدى: «تەتقىقاتچىلارنىڭ قارىشىچە، بۈيۈك تۈرك ئالىمى مەھمۇت قەشقىرىنىڭ ۋاپاتىنىڭ 900-يىلى، 1994-يىلىغا توغرا كېلىدۇ. تۈرك تىلى ۋە مەدەنىيىتىنىڭ ئۆچمەس خەزىنىسى بولغان بۈيۈك ئەسەر «دىۋانى لۇغەت تۈرك»نى مەھمۇت قەشقىرى 1074-يىلى باغدادتا يېزىپ پۈتتۈرگەندىن كېيىن، مەملىكىتى قەشقەرگە قايتقان ھەمدە ئارىدىن 20 يىل ئۆتكەندىن كېيىن ۋاپات بولغان. ھازىر مەھمۇت قەشقىرىنىڭ قەشقەردىكى قەۋرىسى بىرزىيارەتگاھقا ئايلاندى».

1993-يىلى، «خوجا ئەھمەت يەسەۋى يىلى»نى تەنتەنىلىك ئۆتكۈزۈش كومىتېتىنىڭ ئەزاسى بولغان دوكتور مۇھەممەت ئۆندەر مۇنداق دېدى: «مەھمۇت قەشقىرىنىڭ ۋاپاتىدىن كېيىن دۇنياغا كەلگەن خوجا ئەھمەت يەسەۋى، تۈركلەر ئىچىدىن چىققان يەنە بىر بۈيۈك زاتتۇر. بۇ ئىككى بۈيۈك ئىنسان ئۆز ئەسەرلىرى بىلەن 900 يىلدىن بۇيان تۈركلۈك ۋە تۈرك تىلىنى ياشنىتىپ كەلمەكتە. شۇنىڭ ئۈچۈن، 1993-يىلى «خوجا ئەھمەت يەسەۋى يىلى»، 1994-يىلى «مەھمۇت قەشقىرى يىلى» قىلىپ بېكىتىلدى.

«بىزنىڭ كۆرەشلىرىمىز»

(قىرغىزىستان مىللەت ۋەكىلى، «قىرغىزىستان ئۇيغۇرلار ئىتتىپاقى» نىڭ رەئىسى، «شەرقى تۈركىستان - تىبەت - ئىچكى موڭغولىيە خەلقلىرى بىرلەشمە كومىتېتى» نىڭ مۇئاۋىن رەئىسى نۇرمۇھەممەت كەنجىنى زىيارەت)

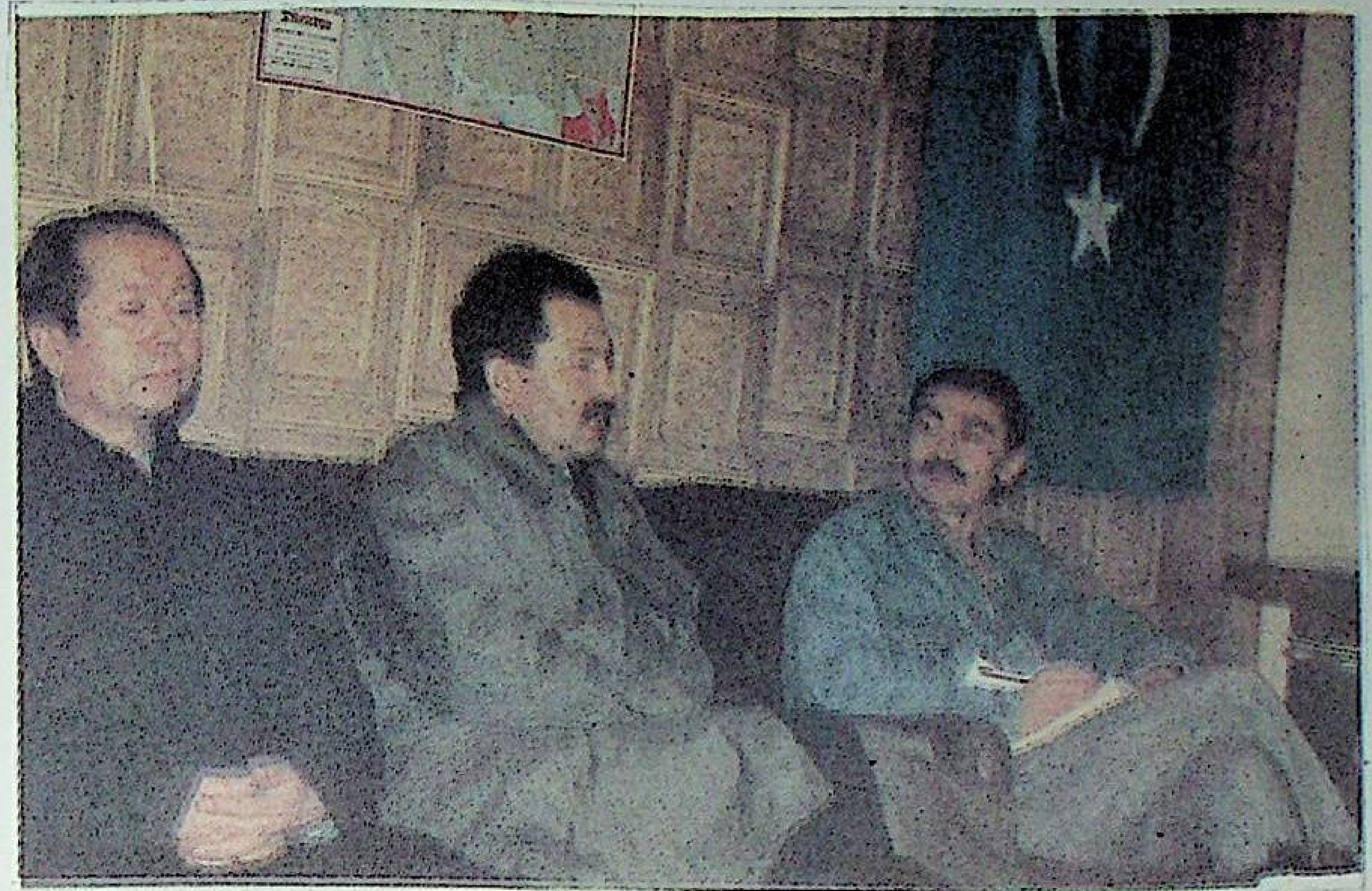

١١-ئاينىڭ ٢٨-كۈنى، «شەرقى تۈركىستان ياشلىرى گېزىتى» ئىدارە ھەيئىتى، مۇشۇ ئاينىڭ ٢١-ۋە ٢٢-كۈنلىرى گېرمانىيىنىڭ ميۇنخېن شەھرىدە ئېچىلغان «شەرقى تۈركىستان - تىبەت - ئىچكى موڭغولىيە خەلقلىرى بىرلەشمە يىغىنى» غا قاتنىشىپ، قايتىشىدا تۈركىيەگە كەلگەن ياش سىياسىيون نۇرمۇھەممەت كەنجى بىلەن سۆھبەت يىغىنى ئۆتكۈزگەن ئىدى.

سۆھبەت يىغىنىدا، نۇرمۇھەممەت كەنجى ئالدى بىلەن، قىرغىزىستاندا ياشاۋاتقان شەرقى تۈركىستانلىقلارنىڭ پائالىيەتلىرىنى قىسقىچە تونۇشتۇرۇپ مۇنداق دېدى: «ھازىر قىرغىزىستاندا ٤٠ مىڭدىن ئارتۇق ئۇيغۇر تۈركلىرى ياشايدۇ. شەرقى تۈركىستانلىقلارنىڭ قايتا باش كۆتۈرۈپ چىقىشىدىن خەۋپسىرىگەن مۇستەبىت كوممۇنىست ئىستالىننىڭ بېسىمى بىلەن مىللىتىنى ئۆزگەرتىشكە مەجبۇر بولغان ئۇيغۇرلارنى قوشساق، بۇنىڭدىن كۆپ. گورباچېۋ ھاكىمىيەت يۈرگۈزۈۋاتقان چاغلاردا، قىرغىزىستاندىكى بىز ئۇيغۇرلار «سادا» دېگەن نامدا بىر ئەدەبىيات - مەدەنىيەت جەمئىيىتى قۇرۇپ، مۇشۇ جەمئىيەتنىڭ نامىدا پائالىيەت ئېلىپ بارغان ئىدۇق. بىز قىرغىزىستاندىكى ئۇيغۇرلارنىڭ پائالىيەتلىرىنى يەنىمۇ كۈچەيتىش ۋە جانلاندۇرۇش ئۈچۈن، ١٩٨٩-يىلى «قىرغىزىستان ئۇيغۇرلار ئىتتىپاقى» ناملىق تەشكىلاتنى قۇرۇپ چىقتۇق. بىز دەسلەپكى قەدەمدە، مۇشۇ تەشكىلاتىمىزنىڭ نامىدا، قىرغىزىستاندا ياشاۋاتقان قېرىنداشلىرىمىزنى تەشكىللەپ، خەلقىمىزنىڭ تارىخى ئەسەرلىرىنى توپلاپ ۋە رەتلەپ چىقىپ، ئۇنى رۇس ۋە قىرغىز تىللىرىدىكى تۈرلۈك گېزىت - ژۇرناللاردا ئېلان قىلىپ، قىرغىز ۋە رۇس خەلقىغە شەرقى تۈركىستان خەلقىنىڭ تارىخى ۋە مەدەنىيىتىنى كەڭ كۆلەمدە تونۇشتۇردۇق. شۇنىڭ بىلەن بىرگە، قىرغىزىستاندىكى تۈرلۈك چوڭ - كىچىك يىغىن ۋە پائالىيەتلەرگە ئاكتىپلىق بىلەن قاتنىشىپ، شەرقى تۈركىستاندىكى سىياسى ۋە مىللى زۇلۇمنى لايىغىدا ئاڭلىتىپ، قىرغىز ۋە رۇس خەلقلىرىنىڭ بىزگە بولغان ھېسداشلىقىنى قوزغىدۇق. بىزنىڭ دەۋەت قىلىشىمىز بىلەن، قىرغىزىستاندا لوپنۇردىكى ئاتوم سىنىقىغا قارشى بىر بۆلۈم قۇرۇلدى ۋە بۇ بۆلۈمنىڭ سەپەرۋەرلىك قىلىشى بىلەن، قىرغىزىستاندىكى كۆپلىگەن مەشھۇر زاتلار لوپنۇردىكى ئاتوم سىنىقىغا قارشى تۈرلۈك پائالىيەتلەرگە ئاكتىپلىق بىلەن قاتنىشىپ، بىزنىڭ بۇ جەھەتتىكى كۆرەشلىرىمىزگە ھەمنەپەس بولدى. بىز ئۇيغۇرلار ئىتتىپاقى، قىرغىزىستان ھۆكۈمىتى بىلەن بولغان مۇناسىۋەتلەرنى ياخشىلاشقا ۋە ئۇلارنىڭ ھېسداشلىقىنى قولغا كەلتۈرۈشكە ئالاھىدە ئەھمىيەت بەردۇق. قىرغىزىستان ھۆكۈمىتىنىڭ تەكلىۋى بىلەن، ھۆكۈمەت نامىدا بىر مىللى كېڭەش قۇرۇلدى. بۇ كېڭەشكە كۆپلىگەن شەرقى تۈركىستانلىقلار ئەزا بولۇپ قاتناشتى. دېمەك، بىزنىڭ تىرىشچانلىقىمىز بىلەن، قىرغىزىستان خەلقى، شەرقى تۈركىستان خەلقىنىڭ مىللى ھېسسىياتىنى پەيدىن - پەي چۈشىنىپ يەتتى، چىن مۇستەملىكىچىلىرىنىڭ ئوتتۇرا ئاسىياغا قارا قولىنى سۇنۇشتىكى ھەقىقى مەقسىتىنى ئاستا - ئاستا تونۇپ يەتتى. بۇنىڭ بىلەن، ئۇلارنىڭ بىزگە بولغان ھېسداشلىقى بارغانسېرى كۈچەيدى».

نۇرمۇھەممەت كەنجى، بۇقېتىم گېرمانىيىنىڭ ميۇنخېن شەھرىدە ئۆتكۈزۈلگەن «شەرقى تۈركىستان - تىبەت - ئىچكى موڭغولىيە خەلقلىرى بىرلەشمە يىغىنى» غا قاتناشقاندىن كېيىنكى تەسىراتى ھەققىدە توختىلىپ مۇنداق دېدى: «بۇقېتىم ميۇنخېندا ئېچىلغان ئۈچ تەرەپ خەلقلىرىنىڭ بىرلەشمە يىغىنى، ۋەتەن سىرتىدىكى مۇجادىلە تارىخىمىزدا ئىنتايىن زور تارىخى ئەھمىيەتكە ئىگە بىر يىغىن. گەرچە بىز ٣ مىللەتنىڭ تىلىمىز، دىنىمىز ئوخشاش بولمىسىمۇ، ئەمما بىز دۇنيا خەلقىگە ئۆرنەك بولالايدىغان مۇستەھكەم بىر بىرلىكمەپنى قۇرۇپ چىقالىدۇق. بۇ، دۇنيا جامائەتچىلىكىدە، بۇ مىللەتلەر تىنچلىقنى خالايدىكەن، ئۆز ئارا دېموكراتىيە ئاساسىدا ئورتاق ئىش ئېلىپ بارا-لايدىكەن، دېگەن ياخشى تەسىراتنى پەيدا قىلدى. شۇنداقلا، خىتاي ھۆ-كۈمىتىنىڭ پۈتۈن ئازسانلىق مىللەتلەرگە ئوخشاش زۇلۇم سېلىۋاتقانلىقىنى بىلدۈردى. بىز ٣ تەرەپ بىرلىشىپ ئورتاق دۈشمەنگە قارشى پائالىيەت ئېلىپ بارساق، بىر - بىرىمىزگە كۈچ - قۇۋۋەت ۋە ئىلھام بېرەلەيمىز. تىبەتلەرنى ئېلىپ ئېيتساق، ئۇلارنىڭ دۇنيادا ئاھايىتى كۆپ غوللۇق تەشكىلاتلىرى ۋە بىرلىكلىرى بار. ئىختىسادى شەرت - شارائىتىمۇ بىزدىن كۆپ ياخشى. بۇخىل ئەھۋال ئاستىدا بىز ئۇلار بىلەن بىرلىشىپ ۋەتەن سىرتىدىكى داۋايىمىزنى تېخىمۇ جانلىق ۋە تەسىرلىك شەكىلدە ئېلىپ بارالايمىز».

ئاخىرىدا نۇرمۇھەممەت كەنجى، ۋەتەن سىرتىدىكى تەشكىلاتلىرىمىزنىڭ ئۆز ئارا ھەمكارلىقىنى يەنىمۇ كۈچەيتىش ھەققىدە توختىلىپ مۇنداق دېدى: «مەن بۇقېتىم گېرمانىيىدە يىغىنغا قاتنىشىش ئارقىلىق، شەرقى تۈركىستان داۋاسىنىڭ ياۋروپادا ئىنتايىن جانلانغانلىقىنى ۋە ئىختىدارلىق پائالىيەتچىلىرىمىزنىڭ ياۋروپاغا مەركەزلەشكەنلىكىنى چوڭقۇر تونۇپ يەتتىم. مېنىڭچە، ۋەتەن سىرتىدىكى بارلىق تەشكىلاتلىرىمىز ياۋروپادىن ئىبارەت مۇشۇ مەركەزنى چۆرىدىگەن ھالدا ماس قەدەم بىلەن ئورتاق ھەرىكەت ئېلىپ بېرىشىمىز كېرەك. بىز كۈچلۈكلەرنى سەپىمىزنىڭ ئالدىغا تۇرغۇزۇشىمىز، پائالىيىتىمىز قەيەردە تەسىرچان بولىدىغان بولسا، كۈچىمىزنى شۇيەرگە مەركەزلەشتۈرۈشىمىز كېرەك. ئەنە شۇندىلا بىز مىللەتكە، ۋەتەنگە مەسئۇل بولغان بولىمىز».

نۇرمۇھەممەت كەنجى گېزىت ئىدارە ھەيئىتى بىلەن خاتىرە ئۈچۈن سۈرەتكە چۈشتى

بورچۇم

زەينەپ ئالتۇن

تۈركىستاندا بۇلبۇللارنىڭ تىلى كېسىلگەن
شۇ بۇلبۇللار تىلى بولۇپ سايرىماق بورچۇم
تۈركىستاندا شۇڭقارلارنىڭ كۆزى ئويۇلغان
شۇ شۇڭقارلار كۆزى بولۇپ قارىماق بورچۇم

ئەي يۇلتۇزلۇق تۇغ يولىدا ئۆلدى مىليونلار
شۇلار ئويىدە ئۆز تۇغۇمنى سۆيمەكلىك بورچۇم
چۆلدە باتۇر قەبرىسىز دۇر يۈرىگىدە سۆزى
شۇ شەھىدلار يۈرەك سۆزىنى سۆيلىمەك بورچۇم

ئىستىگى بىلەن ئاينى يايماق بولماقتا دۈشمەن
شۇ دۈشمەنلەرنە يۈرىگىنى ياش قىلىش بورچۇم
ئەۋلادىمنىڭ يۈرىگىگە قۇللۇق تامغۇسى
ئۇرغان ياۋنىڭ كۆزىنى قانلىق ياش قىلىش بورچۇم

بۈگۈنكى ئەيسا يۈسۈپ ئالپ تېكىن

75 يىللىق ئۆمرىنى ۋەتەن، مىللەت پىراقىدا كۆيۈپ - پىشىپ ئۆتكۈزگەن، شەرقى تۈركىستان خەلقىنىڭ نەزىرىدە خۇددى رىۋايەتلەر-دىكى سىرلىق شەخسكە ئايلىنىپ، روھانىي داھىلىق سالاھىيىتىگە ئىگە بولغان مەشھۇر ئىنقىلاپچىمىز ئەيسا يۈسۈپ ئالپ تېكىننىڭ بۈگۈنكى ئەھۋالى، پۈتۈن شەرقى تۈركىستان خەلقى ئىنتايىن كۆڭۈل بۆلۈۋات-قان مەسىلىلەرنىڭ بىرى.

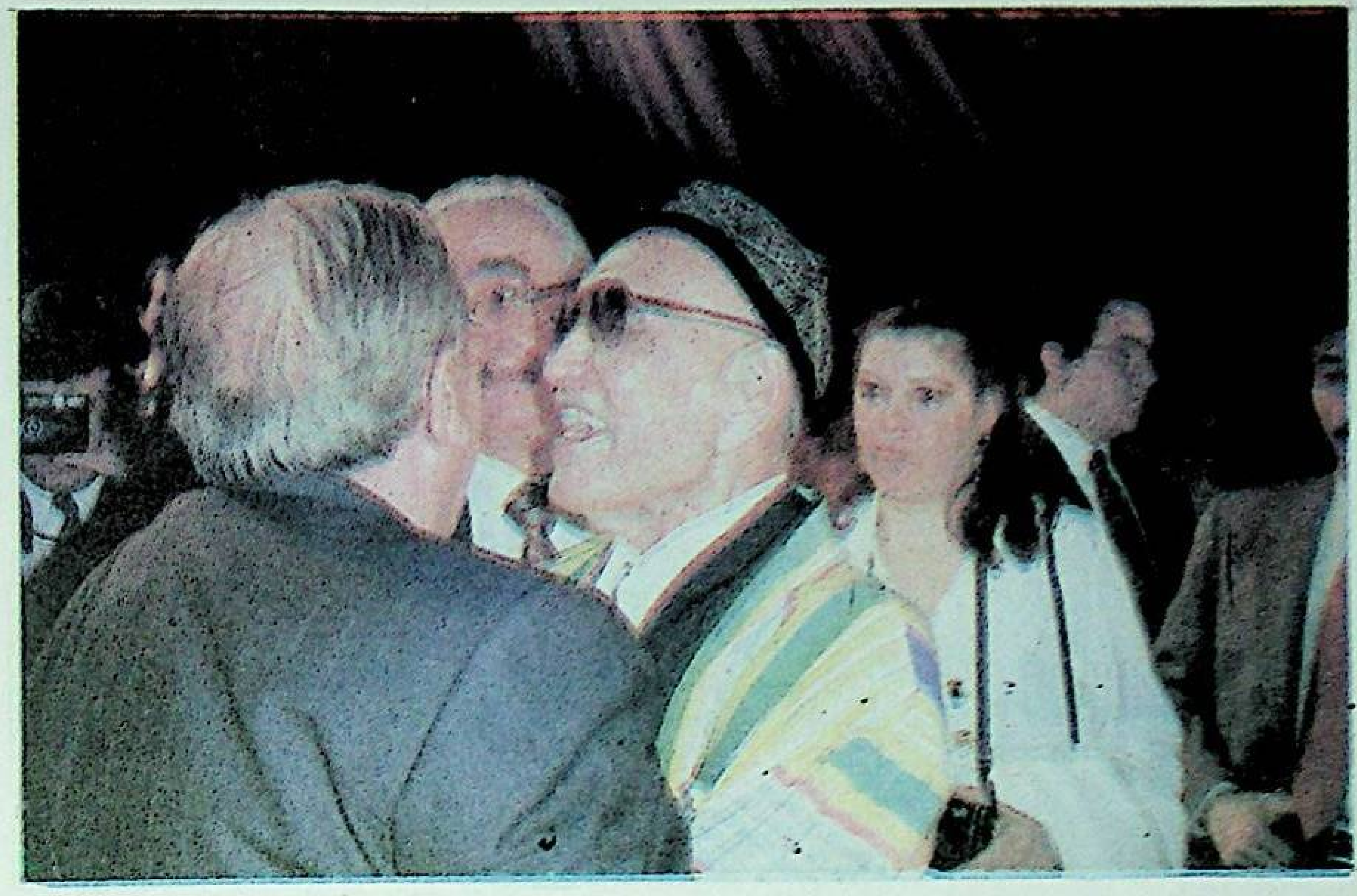

بۇ يىل 93 ياشقا كىرگەن، قازا سەۋەبىدىن ئىككى كۆزىنىڭ نۇرىدىن ئايرىلىپ قالغان پولات ئادەم ئەيسا يۈسۈپ ئالپ تېكىن، ھېلىمۇ ھەم ئەنە شۇ ئاددىيغىنە ئۆيىدە پۈتۈن كۆڭلى ۋاقتىنى ۋەتەن، مىللەت دا-ۋاسى بىلەن ئالدىراشچىلىق ئىچىدە ئۆتكۈزمەكتە.

ناۋادا سىز 93 ياشقا كىرىپ قالغان بۇ ئۇلۇغ شەخس بىلەن سۆھبەت-لەشكىنىڭىزدە، ئۇنىڭ يۈكسەك دەرىجىدىكى تۇتۇۋېلىش قابىلىيىتى، تەپەككۇر قىلىش ئىقتىدارى، پىكىر قىلىشتىكى ماھىرلىقى ۋە زېرەك-لىكىنى سېزىپ ھاڭ - تاڭ قالىدۇرىدۇ ھەمدە كۆز ئالدىڭىزدا بىر ئەسىرگە يېقىن ياشىغان مويسىپىت بوۋاي ئەمەس، بەلكى، ھاياتى كۈچى ئۇرغۇپ تۇرغان يىگىت كەبى بىر ئىنسان نامايەن بولىدۇ! پۈتۈن ۋۇجۇدىدىن داھىيلارغا خاس بىر خىل سۈپەت يېغىپ تۇرىدىغان ئەيسا ئەپەندىم ئۆزىنىڭ ياشىنىپ قالغىنىغا قارىماي، خۇددى يول باشلىغۇچى سەركىدەك ۋەتەن سىرتىدىكى داۋانىڭ ئالدىنقى سېپىدە مېڭىپ كەلمەكتە.

بۇرۇنقىلىرىنى قويۇپ تۇرۇپ، ئەيسا ئەپەندىمنىڭ 1993- يىلى ئىچىدىلا ئېلىپ بارغان پائالىيەتلىرىگە نەزەر سېلىپ باقايلى:

ئەيسا ئەپەندىم، 1993- يىلى 21 - مارتتىن 23 - مارتقىچە، تۈر-كىيىنىڭ ئانتاليا شەھرىدە ئۆتكۈزۈلگەن تۈركى ئەللەر دوستلۇق قېرىنداشلىق - ھەمكارلىق يىغىنىغا قاتنىشىپ، ھەرقايسى ئەللەردىن كەلگەن تۈركى خەلقلەرگە شەرقى تۈركىستان داۋاسىنى ئاڭلاتتى ۋە بۇ يىغىن مەزگىلىدە، تۈركىيەنىڭ پىرېزىدېنتى مەرھۇم تۇرغۇت ئۆزال، باش مىنىستىرى سۇلايمان دەمىرال ۋە مىنىستىرلار، مىللەت ۋەكىللىرى بىلەن كۆرۈشۈپ، ئۇلارغا شەرقى تۈركىستاندىكى مىللىي زۇلۇمنى ئاڭلىتىش بىلەن بىرگە، ئۇلاردىن شەرقى تۈركىستان خەلقىنىڭ مىللىي مۇستەقىللىق كۈرەشلىرىگە ئەمەلىي ياردەم بېرىشنى تەلەپ قىلدى.

1993- يىل 4 - ئاۋغۇست كۈنى، ئەيسا ئەپەندىم تۈركىيىنىڭ قەيسەرى شەھرىدە ئېچىلغان تۈركلەرگە لىبە قۇرۇلتىيىغا قاتنىشىپ، مەشھۇر تېكىر يايلىقىدا نەچچە يۈزمىڭ تۈرك خەلقىگە شەرقى تۈركىستان داۋاسىنى ئاڭلاتتى. شۇنىڭ بىلەن بىرگە، ئايرىم ۋاقىت چىقىرىپ، قەيسەرى شەھرىدە ياشاۋاتقان شەرقى تۈركىستانلىق قېرىنداشلىرىمىزنى يوقلاپ، ئۇلاردىن سەمىمىي ھال سورىدى.

1993- يىلى 30 - ئاۋغۇست كۈنى، ئەيسا ئەپەندىم قازاقىستان پىرېزىدېنتى نۇرسۇلتان نەزەرباييېۋقا ئالاھىدە خەت يېزىپ، قازاقىستان خەلقىنىڭ چىننىڭ لوپنۇردا ئاتوم سىناق قىلىشىغا قاتتىق قارشى تۇرغانلىقى ۋە شەرقى تۈركىستان خەلقىنىڭ بۇ جەھەتتىكى ھەققانىي كۈرەشلىرىنى قىزغىن قوللىغانلىقىغا چوڭقۇر مىننەتدارلىق بىلدۈردى.

1993- يىلى 9 - ئاينىڭ 25 - كۈنى، ئەيسا ئەپەندىم تۈركىيىدىكى شەرقى تۈركىستانلىقلارغا ۋاكالىتەن، تۈركىيە، شۇنداقلا ئوتتۇرا ئاسىيا تۈرك جۇمھۇرىيەتلىرى ۋە بىر قىسىم ئىسلام ئەللىرىگە مىننەتدارلىق بىلدۈرۈش يۈزىسىدىن، بۇ ئەللەرنىڭ تۈركىيىدە تۇرۇشلۇق ئەلچىلىرىگە شۈكران يىمىكى بەردى.

ئەيسا ئەپەندىم 1993- يىلى كىرگەندىن بۇيان ئۆز ئۆيىدە 50 كە يېقىن چەتئەل مۇخبىرىنىڭ زىيارىتىنى قوبۇل قىلىپ، چەتئەل مۇخ-بىرلىرىغا شەرقى تۈركىستان داۋاسىنى لايىقىدا ئاڭلاتتى. شۇنداقلا ئەيسا ئەپەندىم 10 دىن ئارتۇق تېلېۋىزىيە قانىلىدا سۆز قىلىپ، پۈتۈن دۇنيا جامائەتچىلىكىنى شەرقى تۈركىستان خەلقىنىڭ مىللىي مۇستەقىللىق ئۈچۈن ئېلىپ بارغان ھەققانىي كۈرەشلىرىنى قوللاشقا دەۋەت قىلدى.

ئەڭ ئەھمىيەتلىك بولغىنى شۇكى، ئەيسا ئەپەندىمنىڭ قىزغىن قول-لىشى ۋە بىۋاستە يېتەكچىلىك قىلىشى نەتىجىسىدە، بۇ يىل 6 - ئايدا تۈركىيەدە «شەرقى تۈركىستان ياشلىرى» گېزىتى قانۇنلۇق نەشر

قىلىنىپ، ۋەتەن سىرتىدا ئېلىپ بېرىلىۋاتقان شەرقى تۈركىستان داۋاسى ئۈچۈن يېڭى بىر ھاياتى كۈچ قوشۇلدى.

ۋەتەن، مىللەتنىڭ قايغۇسى ۋە خۇشاللىقىنى ئۆزىنىڭ قايغۇسى ۋە خۇشاللىقى دەپ بىلگەن داھىيمىز ئەيسا يۈسۈپ ئالپ تېكىن، ھازىرمۇ ئەنە شۇ ئاددىيغىنە ئۆيىدە، ۋەتەننىڭ ئىستىقلالى ئۈچۈن تىرىشماقتا!

ئۇلۇغ ئىنقىلاپچىمىز ئەيسا يۈسۈپ ئالپ تېكىنگە ئاللا ئۇزۇن ئۆمۈر ئاتا قىلغاي! ئامىن!

گېزىت ئىدارە ھەيئىتىدىكىلەر:

ئىدارە ھەيئىتىنىڭ باشلىقى:

ئارسلان ئالپ تېكىن

Gazetemiz İdare Heyeti Başkanı:
Arslan Alptekin

گېزىت مەسئۇلى: مۇھەممەت قەشقەرلى

GAZETE SAHİBİ : MEHMET KAŞKARLI

مەسئۇل مۇھەررىر: ئابدۇجېلىل تۇران

YAZI İŞLERİ MÜDÜRİ : CELİL TURAN

باش تەھرىر: پەرھات يۇرۇڭقاش

تەھرىرلەر: ئەسقەر ئىلقۇت، شاھجېلىل بوزقۇرت، ئابدۇرېھىمجان (دوختۇر)

گېزىتىمىزنىڭ ۋاكالەتچىلىرى:

شۋېتسارىيىدىن: ئەنۋەر راخان

گېرمانىيىدىن: ئۆمەر قانات

گوللاندىيىدىن: كامىنار

ئامېرىكىدىن: ئەنۋەر يۈسۈپ

ئاۋسترالىيىدىن: بەختىيار خوجا

سەئۇدى ئەرەبىستانىدىن: تۇرسۇن قەشقەرلى

(ئىزاھات: گېزىتىمىزدە بېسىلغان ماقالىلەرنىڭ جاۋابكارلىقىنى ئۆز ئۈستىمىزگە ئالالمايمىز. مەسئۇلىيىتى ئاپتورلار ئۈستىدە)

GAZETE ADRESİ:

ZÜBEYDE HANIM CAD.NO.144/1

ZEYTİNBURNU/İSTANBUL/TÜRKİYE.

TEL: 6642723.

Banka Hesap Numaramız:
Doğu Türkistan Gençleri Gazetesi
No: 00II066-8/DHM, AKBANK Aksaray
Şubesi İstanbul

ئالغا

ئابدۇرېھىمجان دوختۇر

قولىمىزدا بار بىزنىڭ مۇقەددەس كۆك بايرىغىمىز،
ۋەتەن ئۈچۈن ئۇيۇشماق ھەقىقى ئىشانىمىز.
ئۆلمەك شېھىت، قالماق غازى، پىدا دۇر بۇ جانىمىز،
چاقما چاقماق، ياغا ياغمۇر، ھېچ توختىماس يولىمىز،
ئازاتلىق ئالدىمىزدا، سامادا لەپىلدەر بايراغىمىز!